



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Způsoby trávení volného času na sociálních sítích u
žáků druhého stupně základních škol

Vypracoval: Bc. Tomáš Švec

Vedoucí práce: PhDr. Iva Žlábková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 5.7. 2023

.....
Tomáš Švec

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Ivě Žlábkové, Ph.D. za laskavý a vlídný přístup, věnovaný čas, trpělivost a odborné vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěl poděkovat všem, kteří mě podporovali a podíleli se tak na realizaci této diplomové práce.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá způsoby trávení volného času na sociálních sítích u žáků druhého stupně základních škol. Hlavní cíl práce je zjistit, proč mládež tráví svůj volný čas na sociálních sítích a jaký význam mají sociální sítě v životě žáka druhého stupně základní školy. Dalšími dílčími cíli bylo zjistit, jak mládež tráví svůj volný čas, jakým volnočasovým aktivitám se věnuje ve svém volném čase, jaký vliv mají sociální sítě v jejich volném čase, jaké sociální sítě žáci druhého stupně základních škol navštěvují a jestli mají zkušenosti s negativními jevy na sociálních sítích.

V teoretické části se pokusíme vymezit pojmy, se kterými budeme pracovat v praktické části. Zaměříme se na období adolescence, činitele ovlivňující vývoj dospělého, volný čas a sociální sítě.

V praktické části se zaměříme na cíle výzkumu, metodu výzkumu a na analýzu a interpretaci dat. Výsledky výzkumu tedy zanalyzujeme a vyhodnotíme.

Klíčová slova:

Volný čas, sociální sítě, adolescence, hromadné sdělovací prostředky, rizika na sociálních sítích, dotazník

Abstract

This diploma thesis deals with the ways of spending free time on social networks among students in the second level of primary schools. The main objective of the study is to find out why young people spend their free time on social networks and what role social networks play in the life of a student in the second level of primary school. Other sub-objectives were to find out how young people spend their free time, what leisure activities they engage in during their free time, what influence social networks have on their free time, which social networks second-level primary school students visit, and whether they have experiences with negative phenomena on social networks.

In the theoretical part, we will try to define the concepts we will work with in the practical part. We will focus on the period of adolescence, factors influencing adult development, leisure time, and social networks.

In the practical part, we will focus on the research objectives, research method, and analysis and interpretation of data. We will then analyze and evaluate the research results.

Keywords:

Free time, social networks, adolescence, mass media, risks on social networks, questionnaire

OBSAH

Úvod	9
Teoretická část	11
1 Období adolescence	11
1.1 Fáze adolescence.....	11
1.2 Raná adolescence	12
1.3 Pozdní adolescence	13
1.4 Současná generace adolescentů	14
2 Činitelé ovlivňující vývoj dospívajícího	16
2.1 Rodina.....	16
2.2 Škola	18
2.3 Vrstevníci.....	19
3 Volný čas.....	21
3.1 Pojem volný čas	21
3.2 Pohledy na volný čas	22
3.2.1 Ekonomické hledisko	22
3.2.2 Sociologické hledisko.....	22
3.2.3 Politické hledisko	23
3.2.4 Pedagogické a psychologické hledisko	24
3.3 Funkce volného času.....	25
3.3.1 Funkce výchovně – vzdělávací.....	25
3.3.2 Funkce zdravotní	26
3.3.3 Funkce sociální	26
3.4 Cíle výchovy ve volném čase	27
3.5 Podmínky výchovy ve volném čase.....	27
3.6 Prostředky výchovy ve volném čase.....	27

3.7	Volný čas a životní styl.....	27
4	Sociální sítě.....	29
4.1	Pojem online sociální síť.....	29
4.2	K čemu slouží sociální sítě?.....	29
4.3	Specifika sociálních sítí.....	30
4.3.1	Prostředí bez zábran.....	30
4.3.2	Další fenomény prostředí internetu.....	32
4.4	Generační rozdíly z hlediska virtuálního světa.....	32
4.5	Online sociální sítě.....	33
4.5.1	Facebook.....	33
4.5.2	Youtube.....	34
4.5.3	Instagram.....	34
4.5.4	Tik Tok.....	35
4.5.5	Snapchat.....	36
4.5.6	Twitter.....	36
4.6	Rizika sociálních sítí.....	36
4.6.1	Kyberšikana.....	36
4.6.2	Kybergrooming.....	37
4.6.3	Kyberstalking.....	38
4.6.4	Ztráta anonymity a soukromí.....	38
4.6.5	Nadměrné užívání.....	39
4.6.6	Další rizika.....	39
4.7	Prevence.....	40
4.8	Shrnutí.....	40
	Praktická část.....	42
5	Cíle výzkumu a výzkumné otázky.....	42

5.1	Výzkumná metoda	42
5.2	Charakteristika výzkumného souboru	43
6	Analýza a interpretace dat	44
6.1	Trávení volného času	45
6.2	Používání sociálních sítí	55
6.3	Ochrana soukromí a negativní jevy na sociálních sítích.....	65
7	Shrnutí výsledků výzkumného šetření a diskuze	69
	ZÁVĚR.....	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	76
	SEZNAM GRAFŮ	78
	DOTAZNÍK.....	80

Úvod

Ve své diplomové práci se budu věnovat problematice trávení volného času u mládeže. Problematika trávení volného času bude zaměřena zejména na sociální sítě, jelikož vliv sociálních sítí ve společnosti je velký a neustále roste rychlým tempem. Sociální sítě jsou již běžnou součástí života značné části západní společnosti, kterou různými způsoby ovlivňují, formují či vzdělávají. Lze tedy konstatovat, že sociální sítě jsou fenoménem dnešní doby.

Hlavním cílem této práce bude, zaměřit se na to, jak významnou roli hrají sociální sítě v životech dětí staršího školního věku. Práce bude zaměřena na to, jak silný vliv mají sociální sítě v rámci trávení volného času u mládeže. Mezi další dílčí otázky bude patřit to, jestli sociální sítě mohou mít určitý negativní vliv na adolescenty, či jak adolescenti chápou a vnímají sociální sítě. Proč adolescenti dávají sociálním sítím přednost před jinými volnočasovými aktivitami?

Práce bude rozdělena na dvě části, první část bude teoretická, druhá část bude praktická. V teoretické části se zaměříme na charakteristiku vývojového stadia adolescence. Zaměřím se také na pojem volný čas, na definici volného času, pohledy na něj, jeho vlastnosti či funkce. V neposlední řadě bude důležité popsat, jak ho tráví mládež. Důležitým aspektem bude zjistit, kolik času ve volném čase mládež věnuje sociálním sítím, jaké jsou pozitivní a negativní dopady sociálních sítí na mládež. Následně se zaměřím na samotné sociální sítě. Budu se věnovat vlastnostem a funkcím sociálních sítí. Zaměřím se na specifika sociálních sítí a také popíšu současné významné, populární a vlivné sociální sítě, které jsou trendy pro naši cílovou skupinu, kterou jsou děti, navštěvují druhý stupeň základních škol, tedy adolescenti. Zaměřím se na rizika sociálních sítí, jako jsou například nebezpečně jevy typu kyberšikany či kyberstalkingu.

V praktické části bude klíčový výzkum. Výzkum proběhne dotazníkovou formou. Zásadní součástí dotazníku budou správně položené a formulované otázky. Tyto otázky jsou zásadní z důvodu ověření cíle výzkumu. Samotný dotazník je určen pro studenty druhého stupně základních škol, kteří jsou hlavním objektem výzkumu. Dotazník bude rozeslán elektronickou formou. Důležitou výzkumnou otázkou práce bude: *Jaké jsou hlavní důvody toho, proč mládež tráví čas na sociálních sítích?*

Pevně doufám, že diplomová práce splní požadované cíle a bude inspirací pro studenty, pedagogy a další osoby, které zajímá toto, v dnešní době aktuální téma.

Teoretická část

1 Období adolescence

Samotný termín adolescence je odvozen z latinského slovesa *adolescere*, které v překladu znamená dorůstat, dospívat či mohutnět. Z hlediska využití ve smyslu termínu, který označuje určité období lidského života, bylo toto slovo poprvé použito již v 15. století (Muuss, 1989).

Adolescence neboli dospívání je nepochybně nejen důležitým, ale také po subjektivní stránce velice zajímavým obdobím lidského života. Někteří lidé totiž mají dojem, že právě tímto obdobím začínají žít „naplno“. U mladého člověka se zcela nepochybně objevuje nová kvalita sebeuvědomování. Mladý člověk si uvědomuje své prožitky, to jak myslí, jak komunikuje s ostatními lidmi. Uvědomuje si nejen své emocionální prožitky ale také svá přání a potřeby. Z hlediska časové perspektivy si uvědomuje, kolik toho má před sebou. Z hlediska vědomí vlastní existence se často cítí ve středu vlastního života. Důležité otázky, kterými se dospívající člověk zabývá, a hledá na ně odpovědi, směřují k jeho sebehodnocení, sebeomezení a ke smyslu jeho života. Podstatné události, zkušenosti či pocity z této fáze života obvykle nikdy nezapomene (Macek, 2003).

Adolescenci lze také popsat jako období zvýšení zátěže. Zátěž zde chápeme jako kumulaci velkého množství změn, které probíhají v tomto období. Hormonálně podmíněné změny zde ovlivňují nejen rozvoj mozku, ale také tělesné dospívání. Velmi důležitým aspektem tohoto období je také nárůst potřeby nezávislosti, s tou souvisí také význam vrstevníků pro toto období. V tomto období také může dojít k narušení emoční rovnováhy (Casey a kol., 2010).

1.1 Fáze adolescence

Macek (2003) tvrdí, že adolescence je dospívání i mládí současně, odlišuje se v porovnání s ostatními etapami lidského života a současně je adolescence vnitřně diferenciovaná. Období adolescence rozděluje do tří fází. První fází je časná adolescence, která je typická pro věkovou hranici 10(11) – 13 let. Druhou fází je střední adolescence, která je typická pro věkovou hranici 14 – 16 let. Třetí a tedy závěrečnou fází je pozdní adolescence, která je typická pro věkovou hranici 17 – 20 let, popřípadě i

mnohem déle. Jednotlivé fáze mají své svébytné charakteristiky, jelikož pokud porovnáme např. dvanáctiletého adolescenta a devatenáctiletého adolescenta, uvidíme, jaké velké změny se v rámci tohoto období uskutečňují.

Vágnerová (2021) tvrdí, že dospívání je tzv. dobou přechodnou mezi dětstvím a dospělostí. Toto období zahrnuje druhou dekádu života, od 10 do 20 let. Pro toto období je charakteristická komplexní proměna osobnosti. Tato proměna probíhá ve všech jejích oblastech. Oblasti jsou tři, a to oblast tělesná, psychická a sociální. Celá škála těchto změn je primárně podmíněna biologicky, ale vždy je významně ovlivňují i faktory sociální a psychické. Pro průběh dospívání jsou zásadní společenské a kulturní podmínky, z nichž vyplívají požadavky a zároveň očekávání společnosti ve vztahu k dopívajícímu.

Dospívání chápeme jako období hledání a přehodnocování, v němž jedinec zvládá proměnu sebe sama i vztahů s ostatními lidmi. Jedinec se snaží dosáhnout přijatelného sociálního statusu (Vágnerová, 2021).

Dle Vágnerové (2021) posuzuje dospívání z hlediska vztahu mezi psychickým zvládnutím biologicky podmíněné změny a sociálními podmínkami, jež je mohou pozitivně i negativně ovlivnit tzv. Eriksonova teorie. Eriksonova teorie dospívání popisuje ve smyslu hledání vlastní identity, který chápeme jakožto boj s nejistotou či pochybnostmi o sobě samém. Podstatné zde je, aby převládlo přesvědčení o pozitivní perspektivě svého vlastního směřování i o vlastních schopnostech, z toho vyplívající ochota experimentovat.

Vágnerová (2021), zmiňuje dvě fáze období dopívání, **ranou adolescenci** a **pozdní adolescenci**

1.2 Raná adolescence

Termín raná adolescence, který je označován také jako pubescence, zahrnuje prvních pět let dospívání. Z časového hlediska ji řadíme mezi 11. až 15. rok života. Typickou změnou je tělesné dospívání, které je spojené s pohlavním dozríváním. V této souvislosti dochází ke změnám zevnějšku dospívajícího člověka, ten se následně stává podnětem ke změně sebepojetí i chování okolí. Dalším důležitým atributem je změna způsobu myšlení. Dospívající člověk dokáže přemýšlet hypoteticky, a to i o možnostech, které jsou neexistující. V rané fázi adolescence dochází ke změnám

v emočním prožívání. Pro změny v emočním prožívání jsou typické výkyvy, které mají objektivní a subjektivní dopady. Důležité je dodat, že za změnami v rámci emočního prožívání stojí hormonální proměny. Dalšími typickými znaky tohoto období je větší vazba na své vrstevníky, odpoutávání se od rodičů či odlišování se nejen od svých vrstevníků, ale i od dospělých. Odlišování dávají najevo prostřednictvím úprav svého zevnějšku, životního stylu či zájmů (Vágnerová, 2021).

Hájek a kol. (2008) zmiňují, že v období mezi 11. až 15. rokem života dochází také k výraznému oživení fantazie. Na učení má velký vliv zdokonalování tzv. reprodukční fantazie, ta umožňuje představu toho, o čem se hovoří a co není reálně vnímat z bezprostředního hlediska. Význačné pro toto období je také rozvoj tvůrčí fantazie, která se projevuje v technických dovednostech či při karetních nebo konstrukčních hrách. Zvláštní formou fantazie je pak tzv. denní snění. Obsahem této formy fantazie jsou zejména různá nesplněná přání či erotické představy.

Zásadním sociálním mezníkem tohoto období, je ukončení povinné školní docházky. Ve svých 15 letech dochází k diferenciaci dalšího směřování, které má vliv na budoucí sociální status dospívajícího (Vágnerová, 2021).

1.3 Pozdní adolescence

Toto období zahrnuje dalších pět let života, řadíme ho mezi 15. až 20. rok života. Pro počátek tohoto období je z biologického hlediska vymezeno pohlavní dozrání. Typickým znakem je první pohlavní styk. Pozdní adolescenci lze označit, jako dobu komplexnější psychosociální proměny, jelikož dochází ke změně osobnosti dospívajícího a také ke změně jeho pozice ve společnosti (Vágnerová, 2021).

Zásadní sociální mezník tohoto období je ukončení profesní přípravy, následované buď pokračováním ve studiu, nebo nástupem do zaměstnání. Důležitá pro toto období je také ekonomická samostatnost, jelikož v tomto období dojde buď k dosažení ekonomické samostatnosti, nebo k jejímu oddálení. Mezi další typické znaky patří stabilizace a zklidnění vztahů s rodiči, rozvoj vztahů s vrstevníky, jak v oblasti přátelství, tak v oblasti partnerství (Vágnerová, 2021).

Co se týče vztahů s dospělými, tak úroveň rozvoje psychiky, tělesné zdatnosti a vyzrálosti vede k situaci, kdy představitelé této věkové skupiny získávají pocit rovnosti v rámci vztahů s dospělými. Tuto situaci lze charakterizovat tak, že představitelé této

věkové skupiny vyžadují ze strany dospělých jednání jako rovný s rovným. Problémem je případné nepochopení této skutečnosti ze strany dospělých, které může vyústit v konflikt (Hájek a kol., 2008).

V 18 letech adolescent dosahuje významného milníku, plnoletosti. Z pohledu současného práva získává svobodu pro svá rozhodnutí, ale také plně zodpovídá za své jednání (Vágnerová, 2021).

Důležité je také zmínit, že pro toto období je jedním z důležitých znaků, oddálení dospělosti, které lze popsat jako prodloužení přechodného období. Tomuto sklonu odpovídá postoj od Eriksona (1963) známý jako adolescentní psychosociální moratorium. Moratorium chápeme ve smyslu odložení rozhodnutí, které by bylo příliš závazné. Adolescent si tak chce ještě užívat volnost, kdy má dostatek svobody v kombinaci s minimální zodpovědností. Dospělost se z této pozice může jevit ve smyslu omezujícího stereotypu (Vágnerová, 2021).

1.4 Současná generace adolescentů

Důležité je zmínit, že se pohled, význam a průběh období adolescence v posledních desetiletích zásadně změnil. Změny tkví zejména v tom, že velká část současných adolescentů období dospívání neprožívá tak, že by se jednalo o období čítající konflikty, krize či střety s autoritami. V současnosti adolescenti toto období chápou tak, že mají velký prostor, který je třeba zaplnit. Čas pro sebedefinici je dlouhý, prostor pro sebedefinici je chráněn (Macek, 2003).

Macek (2003) tvrdí, že adolescentní moratorium se nevztahuje pouze na exploraci a experimentaci s rolmi a sociálním chováním, ale také na experimentaci s prožitky či hodnotami. Období přechodu do dospělé reality všedního dne tak pro některé adolescenty není snadný a ani přitažlivý.

Současná generace dospívajících se od předchozí generace liší zejména jinou osobní zkušeností. Důležité je zmínit, že na počátku devadesátých let mladí lidé oceňovali zejména nové možnosti, jako svoboda názorů a postojů, možnost cestovat do zahraničí, možnost kvalitně se vzdělávat apod. Tyto možnosti jsou současnými adolescenti vnímány jako normální a běžné pro jejich život. Běžnými se v jejich životech také stávají současné trendy, jako rozvoj informačních technologií, nejednoznačná identita, odklad rodičovství či globalizace kultury. Pro styl života

dospívajících je typická vysoká míra individuální svobodné volby, ta je zároveň doprovázena vyšší mírou osobní a sociální nejistoty (Macek, 2003).

Mezi další znaky současných adolescentů, kterými se liší od generace předchozím adolescentů, patří také to, že současní adolescenti jsou o něco spokojenější než předchozí generace. Realitu života zkrátka berou ve větší míře takovou, jaká je. V současnosti také dochází k oslabení všeobecného morálního konsenzu, což vede k posílení vlastní autonomie a vlastních hodnot. Pro generaci adolescentů na počátku devadesátých let byla typická vysoká míra interpersonální závislosti, zejména na autoritách. V současnosti se tato závislost na autoritách oslabila. Současní adolescenti také kladou vyšší důraz na důležitost aktuálního prožitku. Lze říci, že se zaměřují zejména na přítomnost. Tento aspekt lze označit jako rychlou a intenzivní „konzumaci slasti“. Typickým znakem je také odkládání či zavrhování dlouhodobých závazků (Macek, 2003).

V současném světě adolescenci chápeme, jako mnohvrstevnatý sociální, kulturní a psychologický fenomén. (Macek, 2003).

2 Činitelé ovlivňující vývoj dospívajícího

Pro vývoj jedince v období dospívání, jsou důležité následující sociální skupiny – rodina, škola a vrstevníci, které budou blíže popsány v této kapitole. Tyto skupiny mají na dospívajícího člověka velký vliv, jelikož ho mohou ovlivnit pozitivním i negativním způsobem. Z pozitivního hlediska lze zmínit osobnostní rozvoj či rozvoj dovedností. Z negativního hlediska lze zmínit například psychické či fyzické poškození dospívajícího. Dalšími důležitými činiteli, které významně ovlivňují vývoj dospívajícího, jsou hromadné sdělovací prostředky a volnočasové organizace, které budou blíže popsány v dalších kapitolách.

2.1 Rodina

Vývojové změny, které jsou typické v období dospívání, jsou závislé na vztazích s rodiči. Důležitým faktorem je, jak rodiče zvládnou reagovat na potřeby dospívajících. Rodina je tedy velmi důležitým činitelem ovlivňujícím vývoj dospívajícího, lze konstatovat, že její pozice je výlučná. Přesto v tomto období dochází ke změnám ve vztazích. Dospívající chce v tomto období dosáhnout větší autonomie, zbavit se omezujících kontrol a rozhodovat sám o sobě. V tomto smyslu lze hovořit o tzv. „*odpoutávání dospívajícího z vázanosti na rodinu*“. Jedná se o proces, který není lehký pro rodiče ani dospívající. U dospívajícího dochází ke změnám v oblastech chování, uvažování či prožívání, pokud rodiče dokážou na tyto změny flexibilně reagovat, dojde nejen k tomu, že dospívající se postupně zvládne osamostatnit, ale také bude zachována základní důvěra ve vztahu dospívající a rodič. Dospívající a rodič se tak v mnoha směrech vzájemně ovlivňují, to znamená, že můžeme hovořit o tzv. „*reciproční socializaci*“ (Vágnerová, 2021).

Změny ve vztahu rodič a dospívající se dále projevují v tom, že dospívající mění názor na rodiče. Typickým znakem změn v rámci vývoje tohoto vztahu je tzv. „*deidealizace*“. Stručně řečeno pohled na rodiče je realističtější, v některých případech lze hovořit o pohledu kritickém. Kritičnost k rodičům se v průběhu tohoto období mění, v rané adolescenci jednoznačně narůstá, ale ke konci adolescence se postupně snižuje. Dospívající lidé v tomto období zjistí, že rodiče nejsou neomylné bytosti, které nezvládnou všechno. Rodiče ztrácejí svou výsadní pozici. Dospívají, ale dokážou ocenit skutečné kvality, shody chování či autentické projevy. (Vágnerová, 2021). V rámci

ocenění, si dospívající nejvíce cení upřímnosti a spolehlivosti, tj. schopnosti být věrný svým zásadám a také svému přesvědčení (Matějček, 1986).

V rámci rodiny hrají důležitou roli v tomto období také sourozenci. Sourozenci jsou součástí rodinného společenství a vzájemně ovlivňují svůj vývoj socializace. Se sourozenci můžeme sdílet spoustu věcí, učit se od nich či se vzájemně podpořit. Z druhé strany s nimi můžeme bojovat či se dokonce vymezit vůči nim. Vliv sourozenců je nepochybně velký, někdy dokonce větší než vliv táty a mámy (Dunn, 2007).

Macek (2003) tvrdí, že význam vztahů se sourozenci se v průběhu adolescence zvětšuje. V případě, že mezi sourozenci je malý věkový rozdíl, jsou pro dospívající důležitými lidmi zejména ze dvou hledisek. Prvním hlediskem je, že jsou příslušníci stejné generace, mají podobné potřeby, zájmy či postoje. Jsou představitelé stejné adolescentní kultury. Druhým hlediskem je aktivní podílení se na rodinné socializaci, to znamená, že ovlivňují sourozenci přímo díky svému vlivu v různých rodinných konstelacích. Z hlediska vzájemných vztahů je negativní, když je mezi sourozenci věkový rozdíl zhruba dva až tři roky. V případě, že je věkový rozdíl minimální či dokonce velký, sourozenci mezi sebou méně soupeří, je zde menší rivalita a vztahy jsou lepší.

Vágnerová (2021) tvrdí, že starší sourozenec bývá napodobován a též v některých případech i obdivován. Dospívající vidí jeho výhodu zejména v jeho volnosti, kterou mu závidí. V tomto smyslu lze konstatovat, že dospívající se identifikuje se svým starším sourozencem. Starší sourozenci ovlivňují dospívajícího více než mladší sourozenci. Naopak vztah dospívajícího k mladšímu sourozenci je spíše nevraživí, lze hovořit dokonce o ztrátě zájmu. Důvodem, proč tomu tak je, jsou zejména „dětské nápady“ mladších sourozenců, které jsou pro dospívajícího otravné. V tomto kontextu můžeme spatřovat projevy autoritativního chování dospívající ve vztahu k mladšímu sourozenci, může tak docházet i ke konfliktům. Například mladší sourozenec může žárlit na relativní svobodu dospívajícího. Dospívající se naopak může vymezit proti liberálnějšímu přístupu rodičů k mladším sourozencům.

V období dospívání jsou sourozenci důležitým vzorem (Vágnerová, 2021).

2.2 Škola

Postoj dospívajícího ke škole se v tomto období začíná více diferencovat. Dospívající v rámci rozvoje uvažování hledají význam výuky pro jejich budoucnost. Dospívající dokážou rozlišit aktuální školní úspěšnost a její spojitost k budoucím vzdělávacím aspiracím, přemýšlí o smyslu a obsahu vyučování. Škola je také významným činitelem k dosažení dobrého vztahu s rodiči. Dospívající hodnotí školu zejména z hlediska současného subjektivního rozpoložení. Dochází také ke změnám motivace k učení. Typickým znakem je stabilizace osobního standardu, který je definován jako výsledek školní práce akceptovaný rodiči i učiteli, jehož žák dosáhne bez větší námahy. Velká část dospívajících má náchylnost se příliš nenamáhat a uspokojit pouze ty názory, které jsou nezbytné. Být úspěšným žákem přestává být cílem, žák se neučí, aby si vylepšil své dovednosti a znalosti. Učí se zejména proto, aby dosáhl určitého konkrétního výsledku. Jakožto konkrétní výsledek, chápeme, například přijetí na vybraný obor (Vágnerová, 2021).

Vágnerová (2021) tvrdí, že příčiny kritičtějšího postoje k výuce tkví ve dvou bodech. Prvním bodem je skutečnost, že dospívající uvažuje hypoteticky, přemýšlí o různých možnostech, což vede k větší kritičnosti. Dospívající zpochybňuje samotný výukový program dané školy. Tento pohled dospívajícího posiluje přesvědčení o nízké použitelnosti těchto znalostí. Druhý bod představuje fakt, že výuka na druhém stupni je náročnější. Větší náročnost výuky někteří studenti nezvládají. Pocit nezvládnutelnosti učiva tak snižuje motivaci k učení.

Typickým znakem v rámci školy, je změna vztahů mezi učitelem a studentem. Objevuje se například tzv. „*posttotalitní syndrom*“, učitelé starší generace totiž stěží mění své stereotypy a návyky v rámci výuky (Macek, 2003). Postoj dospívajícího studenta k učiteli je kritičtější, než dřív. Dospívající není ochoten akceptovat jednání učitelů automaticky, chtějí znát smysl daného jednání. Změny vztahů jsou také podmíněné zralejším uvažováním dospívajících i jejich neochotě se podřídít autoritě. Samotné hodnocení učitelů ze strany dospívajících je založeno hlavně na emocionálním charakteru (Vágnerová, 2021).

Prostředí školy může mít i negativní vliv na dospívajícího, jelikož dospívající se může setkat se šikanou, kterou chápeme jako specifickou formu agrese. Šikanování probíhá v uzavřeném kolektivu lidí ve škole. Šikana má fyzickou i psychickou formu.

Jedná se o systematickou agresi vůči jinému jednotlivci ve školním kolektivu. Šikana se na oběti projevuje poruchami chování. Velice důležité je šikanu vnímat, jako velmi závažný výchovný problém současného školství (Mühlpachr, 2008).

2.3 Vrstevníci

Přechodné období mezi dětstvím a dospíváním se nazývá obdobím tzv. sociální reorientace. Klíčové pro toto období je skutečnost, že dochází k větším vazbám na vrstevníky. Dospívající v tomto období tráví se svými vrstevníky hodně času. Vliv vrstevníku je velký, jelikož významným způsobem ovlivňují názory, zájmy a chování dospívajících. Tato situace má za následek, že názory dospělých ztrácejí důležitost. Pro období rané adolescence je typický růst konformity k vrstevníkům, což je spojené s odpoutáváním se od rodičů. Závislost na rodičích slábne, zatímco závislost na vrstevnících sílí. Vrstevníci se stávají novým zdrojem opory dospívajících. Na počátku adolescence je vliv vrstevníků nejsilnější. S přibývajícím věkem vliv vrstevníků klesá, jelikož starší adolescenti nepřijímají jejich názory automaticky, ale více o nich přemýšlí. Důležitým faktorem je tzv. skupinová identita, která je v tomto období důležitou součástí individuální identity (Vágnerová, 2021).

Vrstevníci také mohou uspokojit řadu psychických potřeb dospívajících. Například potřebu stimulace, kdy má dospívající s vrstevníky spojené například různé prožitky při společných aktivitách. Důležitá je také potřeba nové zkušenosti, jelikož právě získání nových zkušeností a učení se novým sociálním strategiím je dalším důležitým faktorem pro kontakt s vrstevníky. Vrstevnická skupina uspokojuje také potřeby jistoty a bezpečí. Pro dospívajícího je také důležité získat ve vrstevnické skupině dobrou pozici, která pozitivně působí na rozvoj sebedůvěry, lze říci, že pozice ve vrstevnické skupině je důležitou součástí identity dospívajícího. Tuto situaci může označit jako potřebu být akceptován (Vágnerová, 2021).

Macek (2003) tvrdí, že uvnitř vrstevnických vztahů se rychle mění a střídají pozice soupeře a spoluhráče, opozičníka a soupeřníka. Pro dospívajícího je totiž důležité, když je mezi vrstevníky viděn, slyšen a oceňován. Pokud se dospívajícímu dostává těchto potřeb, cítí se dobře. Dochází k tomu, že dospívající se cítí významný. Dospívající s vrstevníky sdílí stejnou zkušenost, stejnou životní pozici, problémy či nejistoty. Dospívající se tak necítí ve skupině sám. Instrumentální povaha vrstevnických vztahů je

taková, že nemají hodnotu sami o sobě, ale jsou nástrojem k hledání a ujasňování vztahu k sobě samému.

Seltzer (1989) tvrdí, že vrstevnický vztah je unikátní a svým způsobem těžko zastupitelný typ lidského vztahu.

3 Volný čas

Pod pojmem volný čas si každý člověk představí něco jiného. Někdo si jde zahrát fotbal nebo házenou, jiný si přečte oblíbenou knihu či navštíví své přátele. Volný čas je každopádně důležitou součástí lidského života. Velmi důležité tak je, aby děti a dospívající si k volnému času vybudovali pozitivní vztah a zároveň ho využívali co nejsmyslněji a nejefektivněji.

3.1 Pojem volný čas

Objasňováním pojmu volný čas se věnuje velká řada různých odborných publikací. Pro naše záměry je dostatečné od sebe oddělit oblast povinností a oblast volného času (Pávková a kol., 2002).

Hofbauer (2004), tvrdí, že volný čas je dobou, kdy se člověk nevěnuje činnosti pod tlakem závazků, které vyplývají zejména z jeho pracovních nebo rodinných povinností, ale také z jeho sociálních rolí.

Vážanský a Smékal (1995), tvrdí, že volný čas reprezentuje velkou sféru, kterou neovlivňují pouze vlastní pravidla, zákony a normy. *„Jako součást komplexního dění průmyslově společenského systému, organizace lidí a moderní civilizace se podřizuje, respektuje působení všech determinant, nepřipouští odlišné chápání příčinných činitelů“*

Pojem volný čas zahrnuje odpočinek, rekreaci, zábavu či zájmové vzdělávání. Z hlediska dětí a mládeže je důležité dodat, že tento pojem neobsahuje vyučování a činnosti s vyučováním související, dále pod tento pojem nespadá sebeobsluha, povinnosti spojené s provozem rodiny a domácnosti či péče o zevnějšek. Do oblasti volného času nepatří ani činnosti, které jsou podstatné pro biologickou existenci člověka, jako jídlo spánek či hygiena. Důležité je ale dodat, že i z těchto činností si člověk může vytvořit svůj koníček, což je zřejmé například ve vztahu k přípravě jídla (Pávková a kol., 2002).

Specifickou zvláštností volného času u dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je potřebné jeho pedagogické ovlivňování. Děti potřebují citlivé vedení, jelikož z důvodu nedostatku zkušeností se nedokážou plně orientovat ve všech oblastech. Klíčové je, aby toto vedení bylo nenásilné. Důležité také je to, aby nabízené činnosti byly atraktivní a pestré, účast na nich čistě dobrovolná. Samotná míra ovlivňování

volného času závisí na různých faktorech, jako věk, mentální a sociální vyspělost či charakter rodinné výchovy. Zásadní je také zmínit prostředí, ve kterém děti či dospívající tráví svůj volný čas, jelikož prostředí může být velmi různorodé. Může se jednat o domov, školu či různé instituce nebo také o veřejná prostranství, parky či ulice. Společnost jako taková, by měla mít zájem, jak děti a dospívající tráví svůj volný čas, jelikož kvalitní výchova dětí ve volném čase má silný preventivní význam (Pávková a kol., 2002).

3.2 Pohledy na volný čas

Na problematiku volného času lze nahlížet z různých pohledů.

3.2.1 Ekonomické hledisko

V porovnání s koncepcemi ze začátku 20. století, které byli typické tím, že volný čas vnímaly jako neproduktivní záležitost, dochází postupem času k docenění hospodářského významu trávení volného času, jak pro společnost, tak pro samotného jednotlivce (Hofbauer, 2004).

Zásadní je skutečnost, kolik prostředků společnost vynakládá do zařízení určených volnočasovým aktivitám. Lze říci, že volný čas je odvětví využívané pro výchovnou činnost. V současnosti můžeme též hovořit o odvětví, které je využíváno komerčně. Průmysl volného času je v tržních ekonomikách odvětvím prosperujícím, problémem je fakt, že mnohdy dochází k rezignaci na vzdělávání cíle a kultivaci osobnosti. Úroveň společnosti vykresluje také to, kolik svých prostředků lidé investují pro využívání volného času (Pávková a kol., 2003).

3.2.2 Sociologické hledisko

Důležité je pozorovat jestli činnosti ve volném čase pozitivně přispívají k dobrým mezilidským vztahům. Otázkou je jestli dokážou tyto vztahy kultivovat. Volný čas je tak předmětem úvah rodičů, pedagogů, kriminalistů sociologů či filozofů (Pávková a kol., 2003).

Je zřejmé, že využívání volného času u dětí je ovlivněno tím, z jakého sociálního prostředí pochází. Lze mluvit o silném vlivu rodiny, jelikož rodiče slouží dětem jako vzory, které jsou buď pozitivní, nebo negativní. V případě, že táta a máma plní nedostatečně své výchovné funkce, vyznačují se nezájmem o to, jak jejich ratolest tráví svůj volný čas. Do určité míry mohou tento nedostatek napravit školy či výchovná

zařízení. Pokud se tento nedostatek nepodaří napravit, velmi pravděpodobně dojde k tomu, že postupem času se dítě stane součástí vrstevnické skupiny, kterou lze charakterizovat jako nežádoucí. Složitost celé situace potvrzuje fakt, že v období dospívání narůstá význam vrstevnických skupin (Pávková a kol., 2003).

Velmi silným sociálně působícím vlivem jsou v současnosti hromadné sdělovací prostředky, média. Ačkoliv určitým směrem je můžeme hodnotit pozitivně, je důležité vnímat také to, že skrývají nebezpečí. Nebezpečné jsou například nevhodné pořady v televizi, či trávení velkého množství volného času například u televize. Vlastní aktivita je tak nahrazena pasivním sledováním, které postrádá hlubší prožitek. Příčiny lze hledat v nedostatečném pedagogickém vedení (Pávková a kol., 2003).

Díky médiím získávají děti a dospívající informace o světě dospělých i vrstevnících, inspirující se například pro nové způsoby oddechu a zábavy, prožívají chvíle napětí či dobrodružství. V případě, že dosáhnou svého určeného cíle, se v některých případech i podílí na mediální tvorbě (Hofbauer, 2004).

Jedním z negativních faktorů médií jsou například násilné počítačové hry. Dospívající se totiž identifikují s bojovými scénami, mají možnost střílet a zabíjet. Tyto počítačové hry tak mohou u dospívajících vyvolat nežádoucí agresivní sklony (Mühlpachr, 2008).

3.2.3 Politické hledisko

Pro toto hledisko je zásadní skutečnost, jak bude stát svými orgány zasahovat do volného času občanů, jak vlastně bude vypadat školská politika, jak bude v rámci školy věnována pozornost zařízením pro ovlivňování volného času. Pro ovlivňování volného času u dětí a mládeže je z hlediska státu třeba, aby nezasahoval do základních specifík volného času (Pávková a kol., 2003).

Státní zainteresovanost o volný čas u dětí a mládeže záleží zejména na zakládání a financování zařízeních pro volný čas, v pomoci organizacím, sdružením či spolkům, které pracují s dětmi a mládeží. Dále je důležité vytvořit podmínky, které uspokojí spontánní aktivity této skupiny mimo organizovanou činnost. Důležitá je také ochrana před nepřiměřenou komercializací či vytváření kladných postojů u dospělých osob k dětským aktivitám ve volném čase (Pávková a kol., 2003).

Výběr aktivit pro volný čas v městech a obcích by měl vytvářet funkční systém bez preferovaných organizací či institucí. Na místní nabídce by se měli podílet zejména všichni partneři na základně stanovených dohod. Tyto partneři by měli využívat státní a obecní zdroje, dary od sponzorů či platby účastníků (Pávková a kol., 2003).

3.2.4 Pedagogické a psychologické hledisko

Zde je třeba vnímat věkové i individuální rozdíly, které je třeba plně respektovat v rámci volného času. Zároveň je důležité zamyslet se nad tím, jakým způsobem volnočasové aktivity ovlivňují biologické a psychologické aspekty člověka. Pedagogické ovlivňování volného času by mělo napomáhat podpoře aktivity u dětí a mládeže, dále by mělo vytvořit prostor pro jejich spontaneitu a uspokojování potřeby nových dojmů. Stejně tak by mělo uspokojit jejich seberealizaci, sociální kontakty či citové odezvy. Pokud jsou činnosti ve volném čase konané na základě dobrovolné účasti a také žádoucím pedagogickým způsobem vytváří příležitost pro rozvoj veškerých stránek osobnosti, stejně tak mají pozitivní vliv na vlastnosti tělesné a duševní. V neposlední řadě mají pozitivní vliv i na sociální vztahy (Pávková a kol., 2003).

Samotné pedagogické hledisko má dva zásadní úkoly v rámci volného času u dětí a mládeže. Prvním úkolem je naplňovat volný čas smysluplnými aktivitami, které jsou rekreační a také výchovně-vzdělávací. Tuto skutečnost vnímáme jako výchovu ve volném čase. Druhý úkol zní, výchova k volnému času. Podstata tohoto úkolu tkví v tom, že jedinec je seznámen s velkou škálou zájmových aktivit, jedinci poskytně základní přehled a pomůže mu na základě svých zkušeností v různých oborech najít takovou oblast zájmové činnosti, která danému jedinci poskytně možnosti uspokojení a seberealizace. Lze říci, že vytváří u jedince návyky, které budou důležité pro trávení volného času v budoucím čase (Pávková a kol., 2003).

Závěrem je třeba dodat, že případné zanedbávání pedagogického ovlivňování volného času může mít negativní důsledky. Příkladem jsou vzrůstající závislosti představitelů mladé generace na hracích automatech či dokonce drogách. Důležité je dodat, že v rámci oblasti volného času u dětí a mládeže platí, že nárůst kvantity neznamená nárůst kvality. O volném čase v rámci této věkové skupiny můžeme také mluvit jako o rizikovém faktoru. (Pávková a kol., 2003).

3.3 Funkce volného času

V literárních publikacích se při vysvětlování volného času autoři hojně věnují jeho funkcím. Například americký pedagog, odborník na lidský rozvoj a také chemik R. J. Havighurst se domníval, že volný čas se má věnovat o účast na sociálním životě, dále má poskytovat možnosti k zajímavému prožívání a také k tvůrčímu vyjádření dané osobnosti. Důležité je také zaměřit se na pravidelné utváření životních činností daného jedince a také být zdrojem úcty k sobě samému, stejně tak je třeba respektovat ostatní lidi (Vážanský a Smékal, 1995).

Oblast výchovy v rámci volného času má své specifické funkce. Lze vymezit tři funkce, funkci výchovně – vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní. Různá zařízení či instituce, které se věnují výchově ve volném čase, a to v době mimo vyučování plní výše zmíněné funkce v různé míře, různými typy způsobu dle svého poslání. V neposlední řadě je třeba dodat, že význam jednotlivých funkcí se z historického hlediska měnil (Hájek a kol., 2008).

3.3.1 Funkce výchovně – vzdělávací

Na tuto funkci je kladen velký důraz. Smysl této funkce spočívá v cílevědomém formování osobnosti vychovávaných jedinců. Důležité je dosahovat cílů, jejichž dosažení je reálné. Pro dosahování těchto cílů jsou důležité vhodné pedagogické prostředky. Důležitost této funkce spočívá také v tom, že působí na všechny složky osobnosti, působí tedy na složku osobnostní, tělesnou, psychickou i sociální (Hájek a kol., 2008).

Samotná výchova ve volném čase kultivuje potřeby, usměrňuje, uspokojuje, rozšiřuje a prohlubuje zájmy, objevuje a rozvíjí specifické schopnosti jedinců. Díky pestrým a zajímavým činnostem je možné děti, mládež i dospělé motivovat k žádoucímu využívání volného času, jak z hlediska osobnostního, tak z hlediska společenského. Samotné případné úspěchy v rámci volnočasových aktivit přinášejí pocity uspokojení či možnosti ke kladnému sebehodnocení. Zkušenosti z různých činností pak pomáhají lidem vytvářet názor nejen na život samotný, ale také na společnost a okolní svět (Hájek a kol., 2008).

3.3.2 Funkce zdravotní

Význam této funkce tkví v aspektu, že výchovné působení ve volném času musí zajistit podporu zdravého tělesného, duševního i sociálního rozvoje. Dobrý zdravotní stav lze podpořit například usměrněním denního režimu tak, aby korespondoval lidským biorytmům a byl zcela vyhovující pro individuální odlišnosti člověka. Důležitým faktorem je také mít příležitosti věnovat se vydatnému pohybu, v nejlepším případě venku na denním světle a zdravém vzduchu. Pohyb je nezbytný pro zdravý vývoj jedince. V tomto kontextu lze hovořit o tom, že stav, aby se pohyb stal běžnou součástí časového režimu člověka je jedním z cílů výchovy v rámci volného času. Dalšími důležitými složkami zdravotní funkce je vedení ke zdravému stravování a vytváření zdravých stravovacích návyků. Velký vliv zde mají jednoznačné školská zařízení, která zajišťují stravování mládeže. Důležité je též pěstovat si a upevňovat si hygienické návyky a dodržovat zásady bezpečnosti práce (Hájek a kol., 2008).

Ke zdravému duševnímu vývoji přispívají instituce také tím, že děti a mládež tráví pobyt v prostředí, které je příjemné. Součástí tohoto prostředí jsou oblíbení lidé, což přináší možnost uspokojení z činnosti, které je baví. Oblíbení lidé také přinášejí možnost prožívat radost (Pávková a kol., 2003).

3.3.3 Funkce sociální

Tuto funkci plní zařízení a subjekty pro výchovu ve volném čase, způsoby plnění jsou různé. Nejčastěji tuto funkci chápeme jako péči o děti, zajištění jejich bezpečí a dohledu v době, kdy skončilo vyučování, ale jejich rodič jsou ještě ve svém zaměstnání. V tomto případě tak sociální funkci plní zejména školské zařízení (Hájek a kol., 2008).

Sociální funkci lze chápat ve smyslu příležitosti vyrovnat se s rozdíly mezi rozdílnými materiálními i psychologickými podmínkami v rodinách dětí. Lze určitým způsobem pomoci dětem zejména z rodinného prostředí, které je problematického charakteru (Hájek a kol., 2008).

Podstatné je dodat, že součástí sociální funkce výchovy je kromě vyučování i nácvik komunikativních dovedností a také rozvíjení sociálních kompetencí. Součástí této funkce je také seznámení se s pravidly společenského chování (Pávková a kol., 2003).

3.4 Cíle výchovy ve volném čase

Primárním znakem výchovy je cílevědomost. Výchovné cíle mají různou míru obecnosti. Dílčí cíle lze definovat dle celé škály hledisek, například dle druhu výchovné instituce, složek osobnosti či druhu činnosti. Výchova v rámci volného času má své obecné i dílčí cíle, které lze hodnotit jako specifické. Obecným cílem je naučit jedince umět dobře hospodařit se svým volným časem, využívat ho rozumně a volný čas oceňovat ve smyslu významné hodnoty. Dílčí cíle jsou například, naučit vychovávané správně odpočívat a relaxovat či rozvíjet jejich zájmy (Hájek a kol., 2008).

3.5 Podmínky výchovy ve volném čase

Dělíme podmínky vnitřní a vnější (Hájek a kol., 2008).

Z hlediska vnitřních podmínek je podstatné, že v rámci volného času mají pedagogové řadu možností pro respektování a rozvíjení individuálních znaků dané osobnosti. Individuální znaky osobnosti chápeme ve smyslu zájmů, potřeb či schopností. Znalosti věkových individualit jsou pro pedagoga, který se věnuje práci s lidmi ve volném čase, důležité (Hájek a kol., 2008).

Vnější podmínky chápeme jako specifické, jelikož pro prostředí, v němž výchova probíhá, jsou typickými znaky rozmanitost a proměnlivost. Samotné výchovné působení je méně závislé na stálém prostředí (Hájek a kol., 2008).

3.6 Prostředky výchovy ve volném čase

Výchovné prostředky jsou klíčové pro dosažení výchovných cílů. Výchovné prostředky stanoví pedagog. Tento pojem v rámci pedagogiky má širší význam, který zahrnuje velkou škálu předmětů a jevů. Mezi pedagogické prostředky v rámci tohoto pojetí patří činitelé výchovy, obsah, metody, formy a materiální prostředky (Hájek a kol., 2008).

Samotný obsah výchovy můžeme vymezit různorodými způsoby, například pomocí složek výchovy či struktury osobnosti. Pojem obsah výchovy ve volném čase nelze vymezit pedagogickými dokumenty, jelikož je různorodý v různých typech zařízení, které mají i odlišné pojetí svých funkcí (Hájek a kol., 2008).

3.7 Volný čas a životní styl

To, jak daný jedinec svůj volný čas tráví, je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Pojem životní styl lze charakterizovat dle následující definice, která tvrdí, že

životní styl je souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje. Životní styl tedy zahrnuje hodnotovou orientaci člověka. Faktem je, že se projevuje v jeho chování a též ve stylu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek. Tyto skutečnosti lze posuzovat z pohledu volného času a také toho, jak volný čas daný jedinec využívá (Pávková a kol., 2003).

Na závěr je důležité konstatovat, že každý jedinec má svůj vlastní systém hodnot. Tento systém hodnot daný jedinec utváří vlivem svých životních podmínek. Z hlediska volného času můžeme lidi dělit dle toho, jakou hodnotu volnému času dávají. Někteří jedinci mohou vnímat jako nejvyšší hodnotu práci, tyto jedince tak volný čas můžou vnímat dokonce negativně, jelikož plnění povinností chápou jako své životní poslání. Pro jiné jedince jsou naopak činnosti, které probíhají ve volném čase nejvýznamnější náplní. Jedná se například o koníčky či různou zábavu. Tyto jedince pak pracovní povinnosti chápou ve smyslu nutného zla, povinností se tak snaží co nejrychleji zbavit, aby se mohli věnovat svým zájmům. Zde je důležité dodat, že dokonce existuje i filozofický směr, který vnímá volný čas jako největší bohatství člověka (Pávková a kol., 2003).

4 Sociální sítě

Následující kapitola bude věnována sociálním sítím, které jsou jednou z klíčových složek diplomové práce. Sociální sítě jsou důležitou součástí života adolescentů v rámci jejich volného času.

V této kapitole bude nejprve zmíněno, co to vlastně sociální sítě jsou. Dále bude popsáno, k čemu sociální sítě slouží. Důležité bude zmínit a popsat specifika sociálních sítí. Sociální sítě budou také popsány z hlediska volného času, kterému byla věnována předchozí kapitola. Sociální sítě tedy budou popsány jako důležitá volnočasová aktivita adolescentů. Zmíněny budou samotné motivy, proč adolescenti na sociálních sítích svůj volný čas vlastně tráví. Popsány budou také současné významné sociální sítě, které mají silný vliv na dospívající osoby. V neposlední řadě bude důležité zmínit a popsat samotná rizika, které s sebou sociální sítě přinášejí.

4.1 Pojem online sociální sítě

Online sociální sítě chápeme jako webovou službu, která danému uživateli dává prostor k vytváření sociálních vazeb s dalšími uživateli, kteří jsou na dané online sociální sítě zaregistrováni. Pro dané uživatele je zásadním faktorem pro využívání sociálních sítí komunikace. Komunikovat zde lze soukromě s jiným uživatelem a také hromadně v rámci určité skupiny. Samotní uživatelé si v rámci komunikace mezi sebou mohou sdílet své digitální obsahy.

Z pohledu současného sociologického chápání, vnímáme sociální sítě jako soubor sociálních subjektů, tyto subjekty tvoří uzly spojené směnnými vztahy. Tyto vztahy tvoří vzájemně propojenou síť (Sociologická encyklopedie, 2018).

4.2 K čemu slouží sociální sítě?

Jedním z klíčových znaků sociálních sítí je virtuální sdílení a komunikace s lidmi. Tato komunikace může probíhat na druhé straně světa, a to v reálném čase, tato skutečnost se řadí mezi zásadní důvody, proč došlo ke vzniku sociálních sítí (Subrahmanyam a kol., 2008). Můžeme tedy říci, že sociální sítě slouží zejména ke komunikaci mezi lidmi, může tak docházet i ke vzniku nových přátelství.

Elektronický způsob komunikace s ostatními lidmi je v současné zrychlené a uspěchané době velmi populární. Zásadním důvodem je, že tento způsob komunikace je velice rychlý. Další důvod, proč být aktivní na určité sociální sítě je prostý. Na

sociálních sítích tráví čas velké množství lidí, nebýt na sociální síti znamená, že jsme určitým způsobem sociálně vyloučeni. Zejména ve skupině mladých lidí, kde jsou sociální sítě velmi populární, to znamená, že osoba, která se na sociálních sítích nevyskytuje, přichází o část dění v daném kolektivu (Ševčíková a kol., 2014).

Kožíšek a Písecký (2016) tvrdí, že online komunikace na sociálních sítích je hlavním důvodem, proč tráví miliony lidí svůj volný čas na sociálních sítích, a to ve dne i v noci. Nejvíce atraktivní jsou pak sociální sítě pro skupinu mladých lidí. Vznik nových mobilních verzí s využitím nových technologií a trendů je jedním z faktorů, proč jsou sociální sítě u mladé generace natolik atraktivní. Hlavní vlnu rozvoje lze pozorovat v období tzv. neomezeného internetu.

Předchozí tvrzení potvrzuje studie EU Kids Online. Tato studie potvrdila, že děti a dospívající ve věku 9-17 let se k internetu připojují hlavně přes svůj mobil. Připojení přes počítač či notebook volí méně. Více než polovina dětí a dospívajících, kteří se zúčastnili této studie tvrdí, že je připojena neustále k internetu. Internet je nejvíce využíván k následujícím aktivitám – sledování videí, poslech hudby, komunikace s přáteli či rodinou, využívání sociálních sítí. U starších dětí se pak samotná doba strávená na internetu pohybuje kolem 3 hodin každý den. 70 % účastníků této studie také uvedlo, že sociální sítě jsou pro ně každodenní součástí (EU Kids Online, 2020).

4.3 Specifika sociálních sítí

V následující části budou popsány tzv. fenomény prostředí internetu, jelikož tyto fenomény vyjadřují specifickou virtuálního prostředí. Tyto předpokládané fenomény nepůsobí na celou populaci uživatelů internetu stejně. Na někoho mohou působit méně, na jiného zase více. Také se liší v rámci svého vlivu dle typu komunikačního prostředí v oblasti internetu. Tyto fenomény se snaží zejména poukázat na skutečnost, že každý člověk vnímá prostředí internetu jinak (Šmahel, 2003).

4.3.1 Prostředí bez zábran

Prvním znakem typickým pro tento fenomén je **větší otevřenost**. Dospívající se v tomto prostředí cítí být odvážnější či výřečnější. Virtuální prostředí je pro ně oblast, kde mohou tzv. odhodit masku. Lákavá je pro ně možnost svobodně se projevit, vyjádřit své názory či pocity (Šmahel, 2003).

Šmahel (2003) dále tvrdí, že dalším typickým znakem je **redukce úzkosti**. Tento pojem lze chápat tak, že v oblasti internetu mizí bariéry či strach a dospívající jsou tak více otevřený. Tento pojem se tak prolíná s větší otevřeností. Pro dospívající jedince je také lákavá tzv. **absence sankcí**, kterou lze označit jako další znak fenoménu prostředí bez zábran. Tento fenomén dospívající vnímají pozitivně, jelikož mají pocit, že na internetu si toho mohou dovolit více než v reálném životě

Dalším znakem jsou **sexuální narážky**. S tímto fenoménem se setkávají hlavně dívky. Sexuální narážky jsou zde mnohem častější než v reálném prostředí. Na chatu se nikdo příliš nediví situaci, kdy se někdo zeptá dané dívky na nepříjemnou otázku se sexuální tematikou. V reálném prostředí by tato otázka v rámci společnosti vyvolala pocity pohoršení (Šmahel, 2003).

Ševčíková a kol. (2014) zmiňuje tzv. komplexní fenomén, který zahrnuje různé typy sexuálního materiálu. Tyto materiály jsou ve virtuálním prostředí snadno dostupné a dospívající se s nimi snadno dostanou do kontaktu. Pravidelné sledování těchto materiálů může mít za následek například ovlivnění sexuální normy jedince. V tomto kontextu je důležité zmínit sexuální výchovu, která může sehrát důležitou roli při usměrnění těchto vlivů.

Dalším typickým a důležitým znakem tohoto fenoménu je **možnost lži a přetvářky**. Virtuální prostředí totiž přináší možnosti snadným způsobem lhát či si vymýšlet. **Pocit fyzického bezpečí** je dalším znakem, který ve stručnosti chápeme tak, že lidé s kterými komunikují v oblasti virtuálního prostředí, je nemohou ohrožit z fyzického hlediska. S tím bezprostředně souvisí **pocit anonymity**, který lze zmínit jako další znak popisovaného fenoménu. Anonymita na internetu je pro dospívající základní vlastností a lze říci, že samotná míra anonymity je hlavní proměnnou ovlivňující chování a také citění v oblasti virtuálního prostředí (Šmahel, 2003).

Šmahel (2003) v rámci fenoménu prostředí bez zábran zmiňuje ještě dva znaky. Jednak **absenci sebe sama jako fyzického objektu**, tu chápeme tak, že dospívající netrpí pocity strachu nejen ze svého okolí, ale také se nebojí toho, jak je například vnímán z fyzického hlediska. Poslední znakem je pak **možnost ukončení kontaktu**. Tento znak je významný, jelikož virtuální prostředí přináší možnost kdykoliv ukončit kontakt s člověkem, který používá například nepříjemný druh komunikace (Šmahel, 2003).

4.3.2 Další fenomény prostředí internetu

Důležité je zmínit alespoň ve stručnosti další fenomény prostředí internetu. Svě silné postavení má fenomén týkající se prostředí odreagování a zábavy. Oblast internetu je typickým prostředkem k zábavě, odreagování, relaxaci či k děláni si legraci. Dospívající často zažívají stav, který v oblasti psychologie nazýváme „flow“. Tento stav je popisován tak, že člověk je pohlcen činností tak silně, že zapomíná na sebe a na únavu a je zaměřen čistě na prováděnou činnost (Šmahel, 2003).

Jelínek (2019) tvrdí, že stav „flow“ je stavem přítomného okamžiku, kdy náš mozek odpočívá, je v uvolněném stavu a otevřené soustředěnosti. Někteří psychologové píší o stavu „flow“ jako o denním snění či transu.

Šmahel (2003) tvrdí, že internet je prostředkem k odreagování a člověk tak zapomíná na celou škálu věcí například na sám sebe či na své problémy.

Šmahel (2003) zmiňuje ještě další tři fenomény, kterými jsou prostředí bez závazků, prostředí lži a přetvářky a prostředí štěstí. První fenomén se úzce váže na prostředí bez zábran. Dospívající jedinec se nebojí, je otevřenější v rámci virtuálního prostředí a stejně tak vnímá i prostředí virtuálního prostředí. Druhý fenomén souvisí s tím, že zejména mladší dospívající mají tendence více nevěřit osobám vyskytujícím se na internetu. Mladší dospívající tak více lžou a experimentují se svou vlastní identitou. Třetí fenomén, který se týká prostředí štěstí, není příliš běžný. Na internet lze nahlížet jako na prostředí štěstí, bezstarostnosti či emoční podpory, jelikož dospívající se na internet nepřichází pouze bavit, ale přichází sem ventilovat například své problémy či bolesti. S těmito problémy se na internetu svěřuje ostatním a získává pocity sounáležitosti. Internet tam dospívajícím osobám dodává štěstí a zároveň se stává prostředkem k získání štěstí.

4.4 Generační rozdíly z hlediska virtuálního světa

Vhodné je zmínit také rozdíly v rámci generací z hlediska virtuálního světa. Zatímco představitelé mladé generace využívají internet a sociální sítě každý den a lze konstatovat, že život bez těchto vymožeností neznají. U rodičů je situace jiná, jelikož své dospívání prožili bez těchto vymožeností a jejich přístup k internetu a sociálním sítím je jiný.

Typickým rozdílem je virtuální versus reálná zkušenost. Popis tohoto rozdílu tkví v tom, že dospívající jedinec je definován virtuálním prostředím, a to do značné míry. Pro bližší popis této situace lze zmínit fakt, že dospívající jedinec nemá zkušenost s tím, že bez elektroniky lze žít. Problémem může být nejen spolehnout se na elektronické přístroje a internet ale také situace, kdy zdrojem uspokojování emocí a sociálních potřeb je pouze virtuální prostředí. V tomto případě může dojít k ohrožení duševního zdraví dospívajícího jedince (Beastess, 2016).

V rámci rozdílů mezi generacemi je typickým znakem také míra osobní zralosti, jelikož člověk s určitým typem vyzrálosti dokáže internet využívat zodpovědně. V období dospívání, kdy se člověk teprve formuje, hrozí, že přestane rozlišovat realitu a fikci (Beastess, 2016).

Velkým problémem pak je, když se k novým technologiím přiklání děti, které jsou ve vývoji. Tyto technologie totiž mohou zabránit zkušenostem, které jsou potřebné pro zdravý vývoj. V případě, že dochází k vysoké aktivitě na sociálních sítích, může dojít k nepříjemným věcem jako nižší sociální angažovanost v realitě. V tomto případě hrozí tzv. sociální frustrace, může dojít ke ztrátě kamarádů či k omezením sociálních kompetencím (Spitzer, 2014).

4.5 Online sociální sítě

Pojem online sociální síť byl vysvětlen v jedné z předešlých kapitol. Pro tuto kapitolu bude podstatné shrnout a popsat současné populární sociální sítě u dnešních mladých dospívajících osob.

Dle serveru statista.com (2020) patří mezi nejpopulárnější současné sociální sítě na světě Facebook, který je na prvním místě. Na dalších místech Facebook následují platformy Youtube, Instagram, Twitter, Tik Tok, Whatsapp či Facebook messenger.

4.5.1 Facebook

Facebook je momentálně jednou z nejvíce používaných sociálních sítí. Zároveň je i jednou z nejvíce rozšířených sociálních sítí. Jedním z klíčových důvodů využívání je sdílení aktuálních životních událostí, sdílení fotografií či různých videí se svými kamarády. Tuto sociální síť založil roku 2004 Mark Zuckerberg společně se svými spolužáky. Hlavní důvod, proč se Zuckerberg a jeho spolužáci rozhodli založit Facebook tkvěl v tom, že chtěli, aby sloužil učitelům a studentům na Harvardské

univerzitě. Nicméně Facebook se postupem času stal velmi oblíbeným a populárním a postupně se rozšířil i do dalších prestižních univerzit. Zásadním milníkem se stává rok 2006, kdy byla síť spuštěna pro širokou veřejnost. Jedinou podmínkou pro založení účtu na Facebooku bylo dosažení třináctého roku věku uživatele (Klouda, 2020).

Pavliček (2010) tvrdí, že průměrného uživatele Facebooku lze charakterizovat tak, že má zhruba 130 přátel a je zapojený do 80 skupin či událostí.

4.5.2 Youtube

Youtube můžeme v současné době hodnotit jako jednu z nevlivnějších a nejpopulárnějších online sociálních sítí u mládeže. Vznik Youtube se datuje od roku 2005. Zakladatel je Jawed Karim, který také na Youtube nahrál první video, které je dostupné dodnes. V České republice je pak Youtube přístupný od roku 2008.

Hlavní smysl této online sociální sítě tkví v nahrávání a prohlížení videí. Uživatelé si zde zakládají tzv. kanály, ze kterých snadno a rychle přidávají videa. K samotnému přehrání videa stačí pouze přístup k internetu. Důležité je dodat, že přístup k některým videím může mít věkově omezen, například některý obsah je nedostupný pro osoby, které nedosáhly věku 18 let. Tato omezení platí v některých zemích. Samotná platforma Youtube spadá pod společnost Google (Oliver, 2008).

Původní záměr založení této platformy byl takový, že by sloužil rodinám, které by snadno mohli sdílet svá videa i příbuzenstvu, které žije v jiných oblastech světa. Youtube ale získal tak velkou popularitu, že se na něm začínají objevovat i úplně jiná videa, než videa rodinná. Popularitu zvýšilo zejména nahrávání různých hudebních videoklipů a nahrávek. Již roku 2006 můžeme o Youtube říct, že se stal nejvíce navštěvovanou platformou z hlediska sdílení různých videí (Lastufka, 2008).

4.5.3 Instagram

Popularita Instagramu v současné době roste nahoru. V některých průzkumech se již vyrovnává či dokonce překonává Facebook z hlediska používání.

Tato online sociální síť je zaměřená na sdílení fotografií a videí. Mezi další funkce patří například chatování s kamarády. Nejdůležitější pro Instagram jsou však samotné fotografie, které lze různě upravovat, například pomocí různých filtrů. Aplikace je určena zejména pro mobilní telefony (Wikipedia. Instagram, 2023).

Wikipedia (2023) uvádí, že zakladateli Instagramu jsou Kevin Systrom a Mike Krieger. Kevin Systrom se původně zaměřil na projekt s názvem „Burbn“, tato aplikace obsahovala celou řadu různých funkcí, po příchodu Mikea Kriegera se vývoj aplikace zaměřil pouze na samotné fotografie pořízené mobilním telefonem, z čehož vzniká Instagram. Vznik aplikace se datuje k roku 2010.

Croll (2017) tvrdí, že aplikaci Instagram lze charakterizovat jako sociální síť, která je určená pro sdílení vizuálního obsahu. Aplikaci chápeme ve smyslu platformy určenou pro mobilní uživatele s cílem nahrávat fotografie dle své vlastní volby. Nahrané fotografie si pak můžou prohlížet ostatní uživatelé Instagramu, kteří dle svého vlastního uvážení mohou ostatní uživatele sledovat. V případě, že se jim líbí obsah, který vidí na profilech ostatních uživatelů, mohou daný příspěvek označit, že se jim líbí.

4.5.4 TikTok

Jedná se o online sociální síť, která je v současné době stále oblíbenější v rámci mládežnické komunity. Její popularita roste rychle nahoru.

Hlavní smysl této aplikace tkví ve vytváření a sdílení krátkých videí. Tik Tok vznikl roku 2016, vyvíjela ho čínská společnost ByteDance. Aplikace je kontroverzní, jelikož sbírá data o zařízeních, kterými uživatelé sledují obsah aplikace. Aplikace sleduje například IP adresy, čísla zařízení či operační systém (Wikipedia. Tik Tok, 2023).

Dočekal (2021) uvádí, že rodiče tuto sociální síť příliš neznají nebo ji vůbec nepoužívají i z těchto důvodů adolescenty tato online sociální síť přitahuje. Problematické je, že aplikaci vlastní společnost, u které je složitější komunikace v rámci nahlašování nepatřičného obsahu. Děti zde také nevědomě tvoří obsah se sexuálním podtextem, kdy například tancují v nevhodném oděvu.

Důležité je dodat, že platforma Tiktok je často kritizována za svou bezpečnostní politiku. V České republice nedávno před touto platformou varoval Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB). Problematicky je vnímána zejména skutečnost, že TikTok je vázán na čínskou vládu (ujezd.net, 2023).

Mateřská společnost TikToku, která má název ByteDance, sídlí v Číně a musí se řídit zákonem o bezpečnosti státního tajemství. To znamená, že může zahrnovat i shromažďování dat o uživateli. Český uživatel, který poskytne své údaje TikToku,

může čínská vláda dle libosti shromažďovat. Tyto údaje totiž nejsou chráněné naším právním řádem (ujezd.net, 2023).

4.5.5 Snapchat

Další významnou online sociální sítí je Snapchat. Aplikace vznikla roku 2011 jako projekt studentů Stanfordské univerzity. Ačkoliv je Snapchat významný jeho popularita klesá. Dle statistik ho však stále využívá přes 200 milionů uživatelů měsíčně (Kubala, 2020). Tato platforma pak slouží ke sdílení fotek a videí ze svého života.

4.5.6 Twitter

Důležité je zmínit také Twitter, který se stává veřejně přístupným roku 2007. V současné době je oblíbenou online sociální sítí ve světě (Bureš, 2010).

Hlavní smysl této platformy tkví v tom, že uživatel sdílí krátký příspěvek, který se nazývá pojem tweet. Z koncepčního hlediska se tak odlišuje například od Facebooku. Komunikace je zde veřejná. Twitter také uživatelům nabízí funkce jako chatování s kamarády či čtení různého zpravodajství. Velký zájem o tuto platformy je mezi slavnými osobnostmi, které se prostřednictvím tweetů mohou zviditelnit (Bureš, 2010).

4.6 Rizika sociálních sítí

Jak již bylo v předchozí části práce popsáno, sociální sítě jsou důležitou náplní volného času adolescentů. Sociální sítě mohou všem lidem usnadnit život, zejména co se týká komunikace nebo hledání různých nových informací. Pro tuto kapitolu ale bude zásadní podívat se na rizika, které přinášejí sociální sítě. Děti a mládež totiž patří mezi velmi zranitelné skupiny, co se rizik na sociálních sítích týče.

4.6.1 Kyberšikana

Kyberšikanu lze definovat jako agresivní formu chování, které je úmyslné. Tento negativní jev může být prováděn jednotlivcem i skupinou, a to prostřednictvím elektronických médií vůči osobě, která se v daný moment nedokáže dostatečně tomuto chování bránit. Důsledky kyberšikany mohou být mnohem nebezpečnější než důsledky klasické školní šikany. Tento negativní jev je typický právě pro současné děti a dospívající (Černá a kol., 2013).

Od přibližně počátku tohoto tisíciletí je kyberšikana jako taková zkoumána. V tomto smyslu je tedy zásadní zmínit, že pozornost kyberšikaně je věnována poměrně

krátkou dobu. Samotný svět mladé online generace je pro dospělé osoby nesrozumitelný, což přináší řadu různých nejasností. Je tomu tak právě u rozdílných údajů o četnosti výskytu kyberšikany (Černá a kol., 2003).

Černá a kol., (2003), tvrdí, že pokud chceme kyberšikanu rozpoznat je důležité si všimnout následujících věcí u dítěte či dospívajícího. Například dojde ke změnám při používání počítače, mobilu či dalších elektronických zařízení, jelikož osoba, která je postižena tímto negativním jevem začne mít k těmto technologiím odmítavý postoj. Při čtení zpráv či mailů může být postižená osoba nervózní a nejistá. Celkové chování může vykazovat znaky strachu či apatie. Typickým znakem u postižených osob jsou projevy somatizace, bolesti břicha, hlavy či nespavost. Dotyčné osobě se může zhoršit školní prospěch a může začít více volného času trávit o samotě.

Salmivalli (2010) tvrdí, že na kyberšikanu mají vliv zejména sociální role a pozice aktérů, například v rámci vrstevnické skupiny.

Hulanová (2012) pak zmiňuje otázky, které se věnují změně úrovně šikany zejména s pomocí internetu. Zásadní je zde anonymita, kterou jedinec získá v online prostředí. Samotné online prostředí totiž může jedinci dodat pocit nedostižitelnosti a také moci nad danou obětí. V rámci online prostředí pak takovýto jedinec může svou oběť pronásledovat prakticky kdykoliv. Ke kyberšikaně může docházet bez přímého kontaktu s obětí. Tato situace je silně problematická, jelikož oběť se nemá před kyberšikanou jak schovat. Oběťmi kyberšikany se pak stávají takový jedinci, kteří vykazují nižší schopnosti se bránit. Stejně tak se oběťmi mohou stát i jedince, kteří jsou na online sociálních sítích závislí.

4.6.2 Kybergrooming

Hulanová (2012) uvádí, že tento termín můžeme shrnout jako chování uživatelů internetu, kteří chtějí v dotyčné oběti vyvolat pocity falešné důvěry a následně s ní vyrazit na schůzku. V širším kontextu tak kybergrooming chápeme jako druh manipulativního chování.

Kopecký (2009) uvádí, že manipulativní chování u kybergroomera je zasazeno do navazujících etap. Obětí této osoby jsou zejména děti a dospívající. Co se zmiňované etapizace týče, první etapou je vyvolat u oběti pocit důvěry, například prostřednictvím falešné identity. Jako etapu číslo dvě označujeme vylepšování vzniklého vztahu,

například koupí nějakého dárku, což zde chápeme jako podplácení. Třetí etapou je vyvolání emoční závislosti oběti na agresorovi. Při této fázi již můžeme hovořit o tom, že agresor tedy kybergroomer má oběť důkladně zmapovanou, například zná tajemství či přání oběti. Závěrečnou, čtvrtou fází je pak samotné setkání, které může mít celou škálu podob.

4.6.3 Kyberstalking

Tento pojem chápeme jako dlouhodobé a opakované pronásledování a obtěžování dané oběti pomocí informačních technologií. Mezi projevy tohoto negativního jevu lze zahrnout výhrůžky, falešná obviňování, krádeže identity, monitorování počítače či dokonce sexuální obtěžování. U osoby, která se dopouští kyberstalkingu je časté, že samotné obtěžování má stupňující charakter a časem může přejít z virtuálního světa do světa reálného (Wikipedia. Kybergrooming, 2023).

4.6.4 Ztráta anonymity a soukromí

Pro internet je typické, že informace, které jsou na něm publikované, dokáže nejen ukládat, ale také šířit velkou rychlostí k dalším zainteresovaným stranám. Na internetu najdeme velké množství informací individuálního charakteru. Mezi tyto informace patří informace týkající se přímo naší osoby například identifikační údaje či informace psychosociálního původu (Ševčíková a kol., 2014).

Doba, kdy internet byl chápán jako místo, kde si lze zachovat anonymitu je pryč. Spoustu lidí má názor, že internet ani nemůže být anonymní. Přesto zde najdeme celou řadu velmi intimních informací, které jsou spojené s osobami uživatelů. To přináší celou řadu různých rizik. U školáků a mladistvých se tyto publikované intimní informace mohou zneužít ke kyberšikaně, která je popsána v jedné z předchozích kapitol. Dalšími faktory zneužití je například vyhrožování či další jiné hrozby. Publikace některých citlivých informací může v některých případech vést i ke ztrátě zaměstnání či vyloučení ze studia (Ševčíková a kol., 2014).

Samotný pojem soukromí pak lze popsat tak, že je specifickým procesem, který zahrnuje významný aspekt kontroly a udržování hranic a přístupu k našim osobním informacím (Ševčíková a kol., 2014).

Právě soukromí je stejně jako anonymita při sdílení všech různých informací, a to i intimního charakteru v prostředí internetu a online sociálních sítí silně narušeno. Celá

řada lidí sdílí na svých účtech, které mají založené na určitých sociálních sítích celou řadu informací o sobě a svém životě. Z účtu na sociálních sítích je velmi snadné si o dané osobě udělat určitý obrázek o tom, co v životě danou osobu baví, jaké má zájmy, s kým tráví volný čas, kde tráví volný čas, s jakými lidmi se stýká a přátelí, kde pracuje apod. Nicméně v současné době nabízejí online sociální sítě, například Facebook i Instagram možnost utvořit si svůj účet tak, aby byl soukromý. Například na Instagramu lze požádat osobu se soukromým účtem o sledování a je pak na dané osobě, jestli nám svůj účet zpřístupní tím, že nám sledování povolí.

4.6.5 Nadměrné užívání

Ševčíková a kol. (2014) uvádí, že osoby, které tráví svůj volný čas v online prostředí tři, čtyři nebo více hodin, vytlačují ze svého volného času aktivity zdravější a užitečnější. Například dospívající vytlačují ze svého volného času školní přípravu či aktivity fyzického charakteru. Ze současných studií můžeme odhalit dva modely, které představují prediktory nadměrného užívání online sociálních sítí. Za prvé jde o sníženou schopnost se soustředit, která je spojená s prožíváním nudy. Za druhé jde o psychosociální obtíže, které jsou spojené zejména s nízkým sebehodnocením a sociální úzkostí.

V neposlední řadě je důležité dodat, že nadměrné užívání online sociálních sítí může mít dopad na školní prospěch a fyzické zdraví. Dalším problémem je, že nadměrné užívání může v některých případech přerůst i do závislosti.

4.6.6 Další rizika

Prostředí internetu a online sociálních sítí samozřejmě mají i další rizika. Mezi ně můžeme zařadit nedostatek spánku, vystavení se sexuálnímu obsahu či Webcam trolling.

Nedostatek spánku je v současné moderní společnosti častým jevem, jelikož někteří lidé nahrazují spánek jinými aktivitami, například pracovními nebo volnočasovými. Nedostatek spánku může vést k řadě různých zdravotních problémů. U dětí a mladistvých dochází k tomu, že spánek posouvají například z důvodu, že chtějí být ještě na některé ze sociálních sítí, což v budoucnu může vést ke zmíněným zdravotním problémům, například k obezitě či oslabení imunitního systému.

Dalším závažným rizikem je, že v online prostředí je velice snadné najít a sledovat určitý typ sexuálního obsahu jako je pornografie. Velmi závažnými problémy jsou pak sexting a šíření dětské pornografie. Lenhart (2009) uvádí, že sexting lze označit jako jev, kdy mladí uživatelé internetu v dospívajícím věku, tvoří vlastní sexuálně orientované fotografie, které buď zveřejňují na svých online profilech či je posílají svým známým.

Mezi další současná rizika patří také Webcam trolling, který můžeme charakterizovat jako druh určitého podvodu, při kterém agresor oklamává své oběti podvrženým videozáznamem. Oběť tento videozáznam považuje za reálný obraz ze své webkamery. Cílem agresora je od své oběti získat osobní či různé citlivé informace, například může danou oběť donutit se svléknout před webkamerou. Agresor si celou dobu nahrává záznam oběti, který pak může zneužít například ke zmíněné kyberšikaně či různému vyhrožování, vydírání, stalkingu apod. Samotnou techniku Webcam trollingu řadíme mezi techniky tzv. sociálního inženýrství (E – bezpečí, 2015).

4.7 Prevence

Současná generace adolescentů vyrůstá v době, kterou lze charakterizovat jako digitální, prevence však stále není dostatečně efektivní. Sociální sítě s sebou přinesli velkou škálu rizik, které jsou popsány v předchozí části, a proto je potřeba, aby vznikaly co nejefektivnější preventivní programy. Tyto preventivní programy by se měli zaměřit také na rozvoj specifických dovedností, které budou prospěšné v rámci seberegulace v internetovém prostředí.

Tyto specifické dovednosti chápeme tak, že daná osoba bude zvládat stresové a emociální situace v rámci interpersonálních situací, například posílit sociální dovednosti, rozvíjet empatii, schopnost rozvíjet komunikaci a dobře se začlenit do kolektivu či rozvíjet tolerantní a férové jednání. Mezi tyto dovednosti řadíme také schopnost efektivně plánovat denní režim a smysluplně trávit volný čas či pozitivně rozvíjet vztahy v rodině a ve škole (Blinka a kol., 2015).

4.8 Shrnutí

V současné době jsou digitální média pevnou součástí naší kultury a přinášejí celou řadu pozitivních jevů, zvyšují produktivitu práce, usnadňují nám život a představují také velký zábavný faktor. Moderní svět, ve kterém žijeme, by se bez digitálního

zpracovávání informací zhroutil. Média tak nelze z našich životů odstranit. Důležité je si uvědomit také negativní jevy, které s sebou média přinášejí. Digitální média mají velmi vysoký závislostní potenciál a z dlouhodobého hlediska škodí našemu tělu, mají vliv na stres, nespavost či nadváhu. Digitální média mohou mít negativní vliv také na myšlení či jednání (Spitzer, 2014).

Spitzer (2014) uvádí, že pro každého jedince je důležitý kontakt s ostatními lidmi. Dobrý rozhovor, společné jídlo či jakýkoliv jiný společný zážitek nás dělá šťastnými. Večeře s třemi přáteli nás tak učiní šťastnějšími než mít tři sta virtuálních kontaktů na Facebooku. Stejně tak je důležité trávit svůj volný čas v přírodě, jelikož to pozitivně prospívá tělu i duchu. Už jen samotný pohled na louky či stromy zvyšuje spokojenost daného jedince.

V tomto kontextu je důležité zmínit to, že digitální média jsou důležitou součástí současného moderního světa a usnadňují nám život. Přinášejí však také spoustu negativních jevů, které škodí našemu fyzickému a duševnímu zdraví. Důležité je, digitální média v životě omezit a pokusit se na nich trávit méně času. Důležité je mít nějaký koníček mimo digitální média, který nás baví a naplňuje, tím omezíme samotná digitální média ve svém životě.

Praktická část

5 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Praktická část této diplomové práce bude zaměřena na to, jak žáci navštěvující druhý stupeň základních škol tráví svůj volný čas, jaký význam v jejich životech hrají samotné sociální sítě, jak je používají a vnímají. Cílem výzkumu bylo zjistit, jak a k čemu dospívající adolescenti využívají sociální sítě v rámci svého volného času. Mezi další výzkumné otázky budou patřit otázky, z jakých důvodů tráví adolescenti svůj volný čas na sociálních sítích a jaké zkušenosti mají s negativními jevy, které se vyskytují na sociálních sítích.

Výzkumné otázky byly formulovány takto:

1. Jak adolescenti tráví svůj volný čas?
2. Jaké sociální sítě používají adolescenti a jaký mají vliv?
3. Jaké jsou hlavní důvody toho, proč adolescenti tráví svůj volný čas na sociálních sítích?
4. Jaké zkušenosti mají adolescenti s negativními jevy vyskytujícími se na sociálních sítích?

5.1 Výzkumná metoda

Ke sběru dat jsem využil kvantitativní výzkum. Tento typ výzkumu má velkou výhodu, že během relativně krátké doby lze posbírat velké množství informací a dat.

Pro výzkum v této diplomové práci byla využita metoda dotazníku. Vzhledem k povaze daného výzkumu byla tato metoda nejvhodnější. Dotazník byl vytvořen v digitální podobě v aplikaci Survio. Dotazník byl anonymní. Poté co daný respondent vyplnil otázky, které dotazník obsahoval, byl dotazník zaslán zpět a byl automaticky vyhodnocen. Dotazník obsahovat 26 otázek. Výsledky byly přeneseny do grafů, které byly vytvořeny v programu Microsoft Excel.

Gavora (2000) uvádí, že dotazník je nejfrekventovanější metodou, která je využívá k zjišťování údajů. Frekventovanost je dána zejména snadnou konstrukcí dotazníku. Dotazníková metoda je využívána hlavně pro získávání hromadných údajů, proto ji lze

vnímat jako ekonomický výzkumný nástroj. Získáváme velké množství informací při malé časové investici.

Z hlediska základní terminologie dotazníkové metody je důležité zmínit, že osoba, která vyplňuje dotazník je nazývána respondent. Jednotlivé prvky dotazníku označujeme jako otázky. Samotnou otázku v dotazníku lze někdy označit jako položku. Pojem položka používáme v případě, že výrok nemá tázací, nýbrž oznamovací formu. Zadávání dotazníku se označuje pojmem administrace (Gavora, 2000).

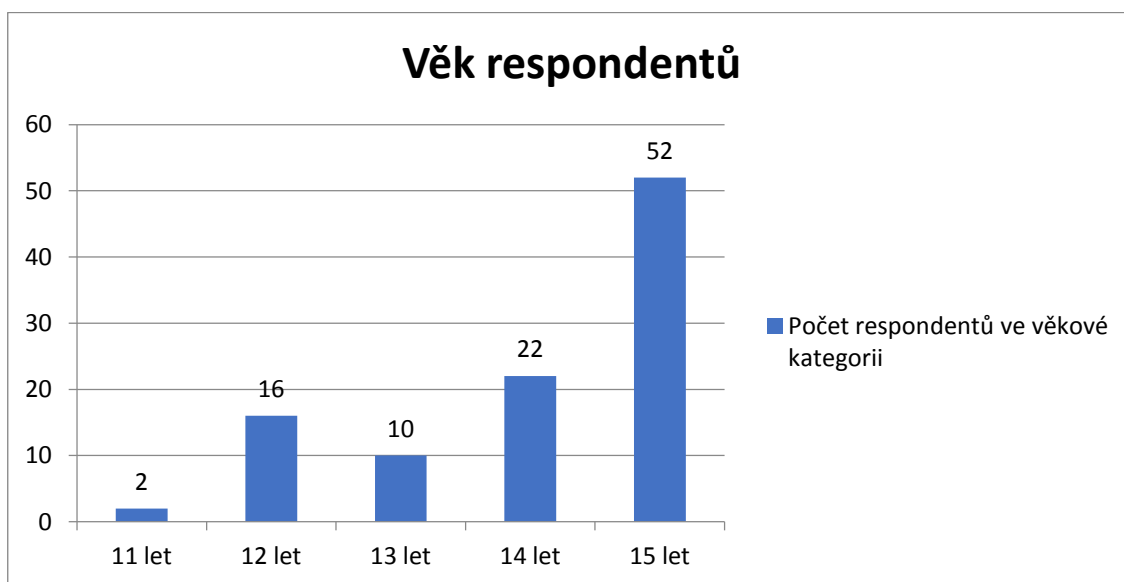
Dotazník by měl přesně formulovaný cíl a promyšlenou strukturu. Při samotné přípravě dotazníku je vhodné připravit si základní otázku, kterou rozdělíme do několika okruhů, které se pak naplňují položkami. Dotazník se skládá zejména ze tří částí. První částí je část vstupní. Vstupní část tvoří hlavička a cíle dotazníku. Druhá část obsahuje vlastní otázky a závěrečná třetí část by měla obsahovat poděkování respondentům za spolupráci a pomoc (Gavora, 2000).

5.2 Charakteristika výzkumného souboru

Do samotného výzkumu se zapojilo 102 studentů druhého stupně základních škol. Konkrétně se jednalo o Základní školu Otokara Březiny v Počátkách a Základní školu Sokolská v Třeboni.

6 Analýza a interpretace dat

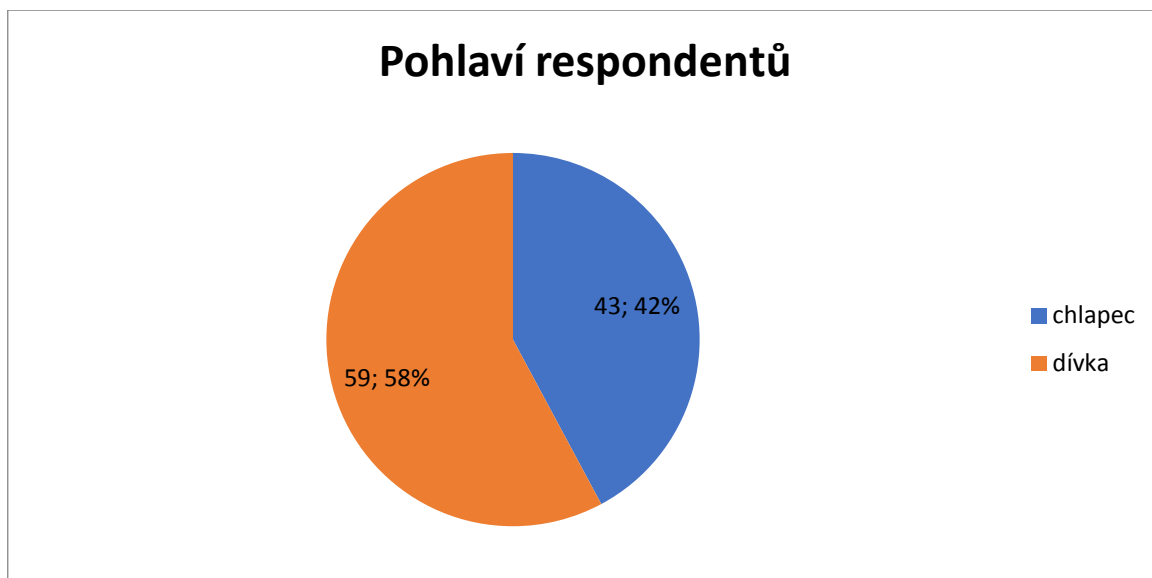
První otázka v dotazníku se zaměřila na věk odpovídajících respondentů. Následující graf číslo 1 znázorňuje věkové rozložení respondentů. Samotné věkové rozložení respondentů lze zhodnotit jako nerovnoměrné, důvodem je fakt, že na výzkumný dotazník odpovědělo nejvíce žáků z devátých tříd, kterým již bylo 15 let. Nejvíce respondentů tak je zastoupeno ve věkové hranici 15 let (51,0 %). Na druhé pozici jsou zastoupeni respondenti, kteří dosáhli věku 14 let, odpovídalo jich 22 (21,6 %), následují respondenti, kterým bylo 12 let, odpovídalo jich 16 (15,7 %). Věkovou hranici 13 let pak ve výzkumném dotazníku zaškrtnulo 10 respondentů (9,8 %). Pouze 2 respondenti uvedli, že jim je 11 let (2,0 %).



Graf 1: Věkové složení respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum

Z celkového počtu 102 respondentů se daného výzkumu zúčastnilo 59 dívek (57,8 %) a 43 chlapců (42,2 %). Po zaokrouhlení z hlediska procent se zúčastnilo 58 % dívek a 42 % chlapců.



Graf 2: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Zdroj: Vlastní výzkum

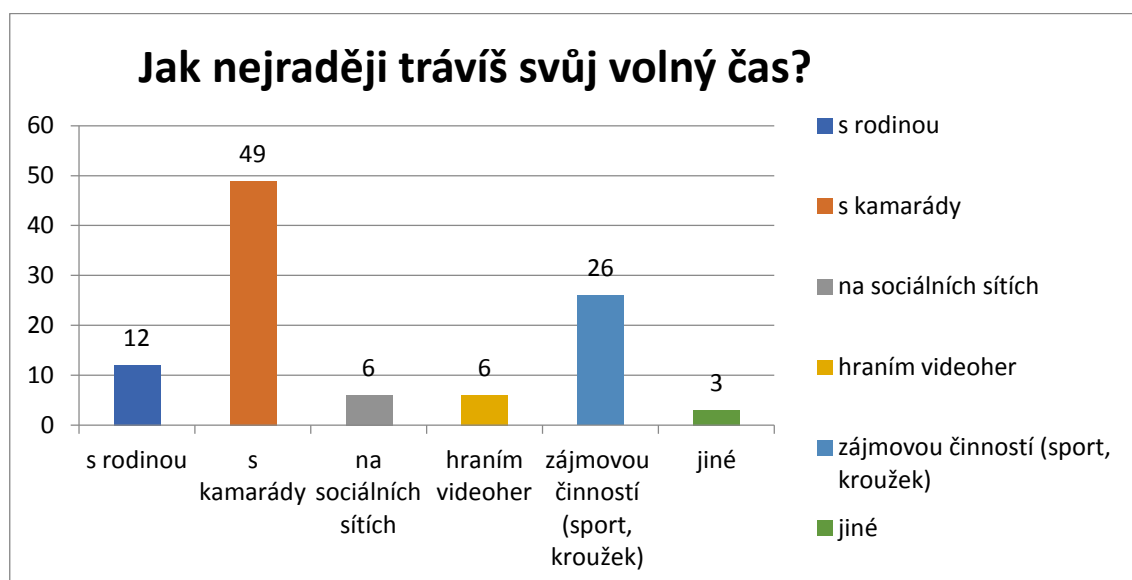
6.1 Trávení volného času

Další fáze výzkumu je zaměřená na otázky, které se týkají trávení volného času. Otázky se zaměřují zejména na to, jak respondenti svůj volný čas tráví a s kým ho tráví. Na toto téma je zaměřeno ve výzkumu 10 otázek.

Hlavním cílem této části je odpovědět na výzkumnou otázku, *jak adolescenti tráví svůj volný čas?* Otázky jsou tak zaměřené na volnočasové aktivity jako jsou sport či kroužky, na to s kým svůj volný čas adolescenti tráví, jak je pro ně v životě volný čas důležitý či co pro ně znamená samotný pojem volný čas.

Následující graf číslo 3 uvádí odpovědi na otázku, která se týká toho, jak adolescenti svůj volný čas tráví nejradyji. Nejvíce respondentů, a to 49 (48,0 %) odpovědělo, že svůj volný čas nejradyji tráví se svými kamarády. Zde se tak potvrzuje, že trávit svůj volný čas se svými kamarády či vrstevníky, kteří jsou ve stejném či podobném věku, je pro dospívající adolescenty velmi důležité. V tomto kontextu můžeme mluvit o sounáležitosti se svojí skupinou. Vliv kamarádů či vrstevníků je pro mladé dospívající důležitý i z důvodu vzájemného pochopení se, jelikož řeší podobné problémy. Stejně tak tento jedinec touží po uznání a pozitivním hodnocení v rámci kolektivu kamarádů a vrstevníků. Důležitost kamarádů či vrstevníků potvrzuje i fakt, že

mladí adolescenti mezi sebou i rádi soupeří. 26 (25,5 %) respondentů uvedlo, že úplně nejraději svůj volný čas vyplňují určitou zájmovou činností, které se týká různých kroužků, například sportovních či hudebních. Mít v tomto věkovém období zájmovou činnost, které mladého dospívajícího baví a naplňuje je bezpochyby velmi důležité. 12 (11,8 %) respondentů odpovědělo, že svůj volný čas nejraději tráví v rámci své rodiny. Tato skutečnost potvrzuje fakt, že rodiče v tomto věkovém období mohou mít na adolescenta menší vliv než v předchozích věkových obdobích. Důvodem může být například vzdor vůči rodičům či rebelie apod. 6 (5,9 %) respondentů odpovědělo, že svůj volný čas nejraději vyplní hraním videoher či trávením na sociálních sítích. 3 (2,9 %) respondentů pak uvedlo, že svůj volný čas nejraději tráví úplně jinak a označilo ve výzkumném dotazníku políčko jiné.

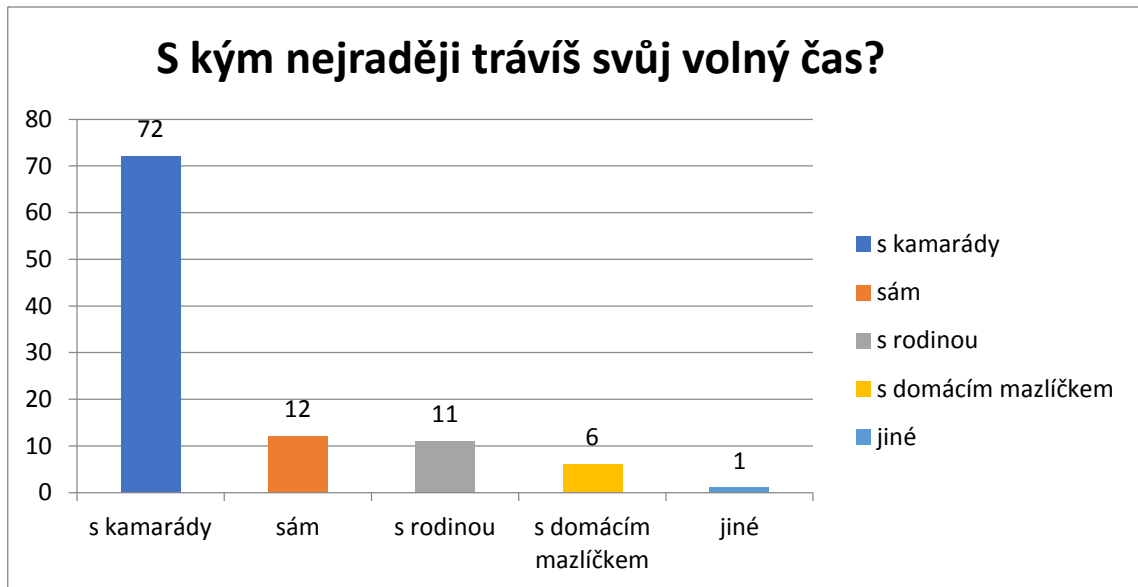


Graf 3: Jak adolescenti nejraději tráví svůj volný čas

Zdroj: Vlastní výzkum

Následující otázka zněla, *s kým nejraději trávíš svůj volný čas*. Výsledky odpovědí na tuto otázku popisuje graf číslo 4. Tato otázka tak navazuje na otázku předchozí a potvrzuje již zmíněné skutečnosti o důležitosti kamarádů v životě adolescentů, jelikož hned 72 (70,6 %) respondentů uvedlo, že nejraději svůj volný čas tráví s kamarády. Tato odpověď tak byla s přehledem nejdominantnější v porovnání s ostatními odpověďmi. S velkým odstupem na druhé pozici skončila odpověď s názvem sám. 12 (11,8 %) respondentů uvedlo, že nejraději v rámci svého volného času volí samotu a

nevyhledávají společnost. 11 (10,8 %) respondentů nejraději tráví svůj volný čas s rodinou, 6 (5,9 %) respondentů je nejraději se svým domácím mazlíčkem a 1 (1,0 %) respondentem označil políčko jiné.

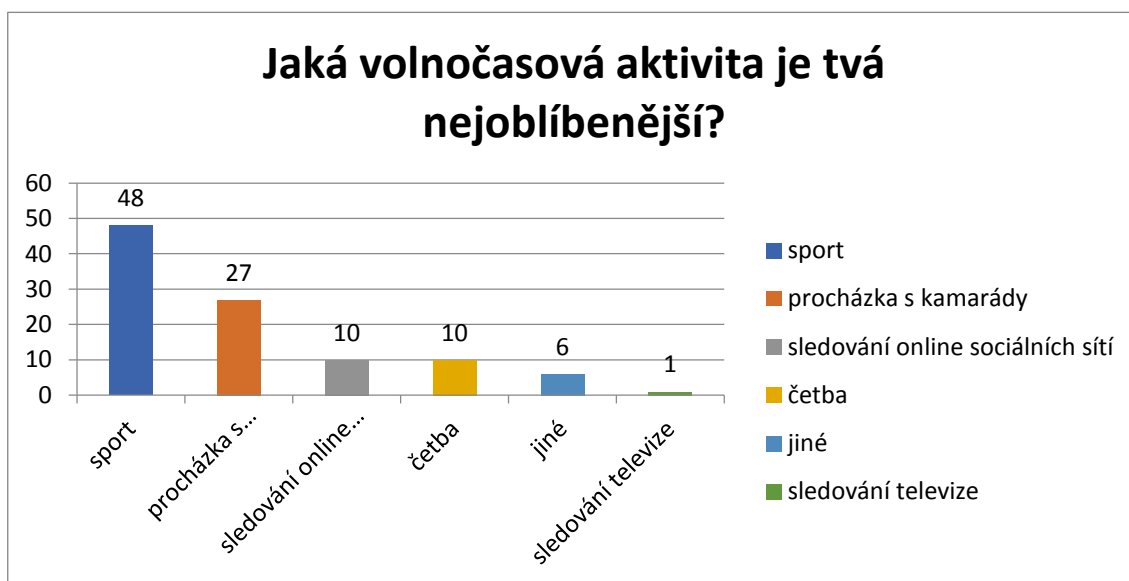


Graf 4: S kým adolescenti nejraději tráví svůj volný čas

Zdroj: Vlastní výzkum

Další otázka se věnuje tomu, jaká volnočasová aktivita je v životě adolescentů nejoblíbenější. Graf číslo 5 popisuje výsledky odpovědí na tuto otázku. Výsledky lze hodnotit pozitivně, jelikož na prvních dvou místech se umístili volnočasové aktivity, které souvisí s pohybem.

Nejvíce respondentů uvedlo, že jejich nejoblíbenější volnočasovou aktivitou je sport. Tato odpověď dominovala, jelikož ji označilo hned 48 (14,7 %) respondentů. Poté následovala odpověď, procházka s kamarády, kterou označilo 27 (26,5 %) respondentů. Na dělené třetí pozici se umístili odpovědi, sledování online sociálních sítí a četba, které tedy získali shodně po 10 (9,8 %) odpovědí. 6 (5,9 %) respondentů označilo odpověď jiné a 1 respondent (1,0 %) uvedl odpověď sledování televize.



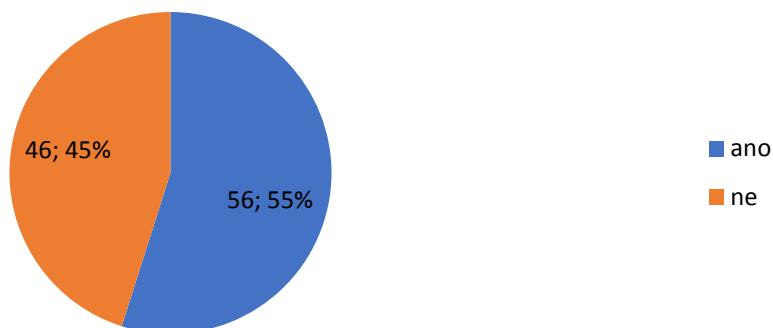
Graf 5: Jaká volnočasová aktivity je u adolescentů nejoblíbenější

Zdroj: Vlastní výzkum

Další otázka se zaměřila na to, jestli adolescenti ve svém volném čase navštěvují nějaký kroužek. Navštěvování určitého zájmového kroužku, například sportovního, hudebního či malířského může pro dospívajícího adolescenta mít řadu pozitivních dopadů, například poznání nových kamarádů, naučení se nové činnosti apod.

Graf číslo 6 znázorňuje výsledky odpovědí na položenou otázku. Výsledky odpovědí na otázku, jestli adolescenti navštěvují nějaký kroužek, dopadli v podstatě rovnoměrně. O něco více respondentů uvedlo, že kroužek navštěvují konkrétně 56 (54,9 %) respondentů uvedlo odpověď ano. 46 (45,1 %) respondentů uvedlo, že ve svém volném čase žádný kroužek nenavštěvují.

Navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek?



Graf 6: Návštěva nějakého kroužku v rámci volného času

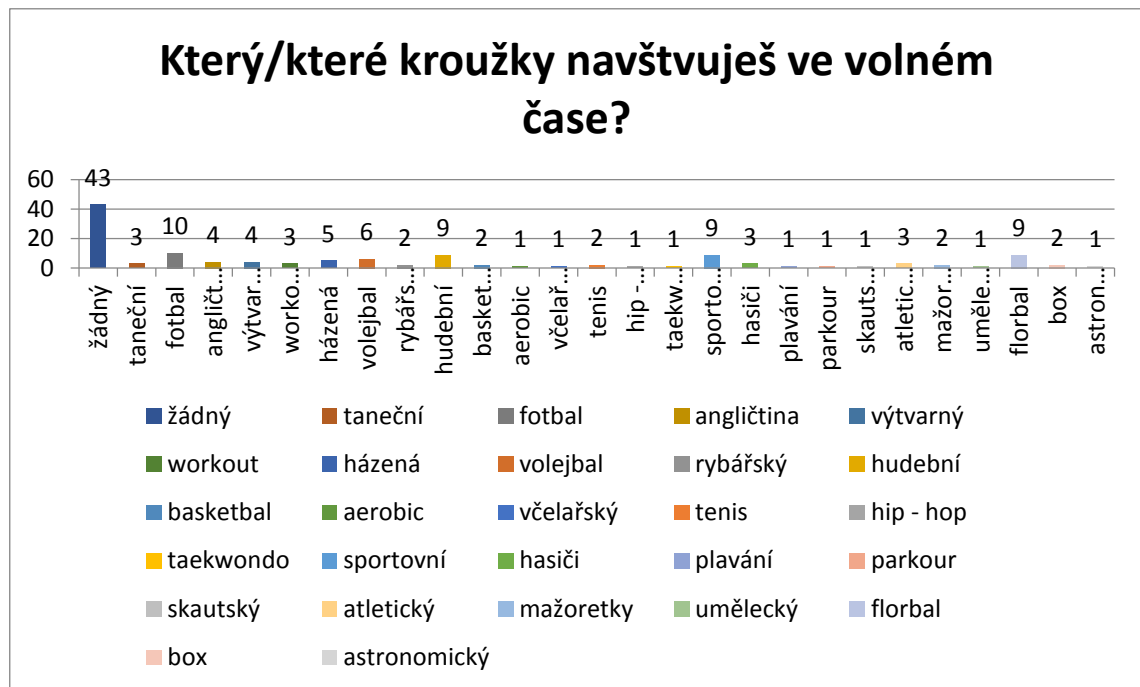
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf číslo 7 popisuje odpovědi na otázku, která zněla, navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek, pokud ano, který nebo které kroužky navštěvuješ? Důležité je tedy zmínit, že se jednalo o otázku otevřenou. Každý respondent mohl uvést i více kroužků, které navštěvuje.

43 (42,2 %) respondentů uvedlo, že nenavštěvuje žádný kroužek, tato odpověď dominuje, nicméně více než polovina respondentů uvedla, že navštěvuje alespoň jeden kroužek ve svém volném čase. Nejpopulárnější jsou mezi respondenty jednoznačně kroužky sportovní. Navštěvování určitého sportovního kroužku bez bližší specifikace uvedlo 9 (8,8 %) respondentů. U sportovních kroužků, kde respondenti uvedli konkrétní příklad sportu, byl nejúspěšnější fotbal, který navštěvuje 10 (9,8 %) z dotazovaných respondentů. Hned 9 (8,8 %) dotazovaných uvedlo, že navštěvují kroužek florbalový. Z konkrétních příkladů odpovědí u sportovních kroužků tak dominuje fotbal, který následuje florbal. Za těmito sportovními kroužky se pak objevuje i celá škála dalších jako volejbal, házená, tanec, workout, basketbal, aerobic, tenis, taekwondo, plavání, parkour, atletika či box. Mimo sportovní kroužky dominoval kroužek hudební, který uvedlo 9 (8,8 %) respondentů.

Samotné výsledky tak lze hodnotit poměrně pozitivně, jelikož se objevuje celá škála různých zajímavých kroužků, které respondenti ve svém volném čase navštěvují.

Pozitivní zprávou je, že poměrně slušný počet respondentů uvedl nějaký sportovní kroužek, plus je pozitivní, že více než polovina dotazovaných uvedla, že navštěvuje alespoň nějaký kroužek v rámci svého volného času.



Graf 7: Navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek/kroužky, pokud ano, uveď který/které?

Zdroj: Vlastní výzkum

Další otázka byla zaměřena na samotný sport. Sportovní, pohybové aktivity jsou v životě jakéhokoliv jednotlivce velmi důležité z hlediska dobrého zdraví.

Graf číslo 8 znázorňuje odpovědi na otázky, jestli dotazovaní respondenti z řad adolescentů dělají ve svém volném čase nějakou sportovní, pohybovou aktivitu. Výsledky dopadly rozhodně pozitivně, jelikož hned 74 (72,5 %) respondentů odpovědělo, že se nějaké sportovní aktivitě ve svém volném čase věnuje. Samozřejmě pojem sportovní aktivita je široký, pod tímto pojmem si lze představit například i procházku v přírodě. 28 (27,5 %) respondentů pak uvedlo, že se žádné sportovní aktivitě v rámci svého volného času nevěnují.

Pozitivní však je, že výrazná většina uvedla, že nějakou sportovní aktivitu provozuje.



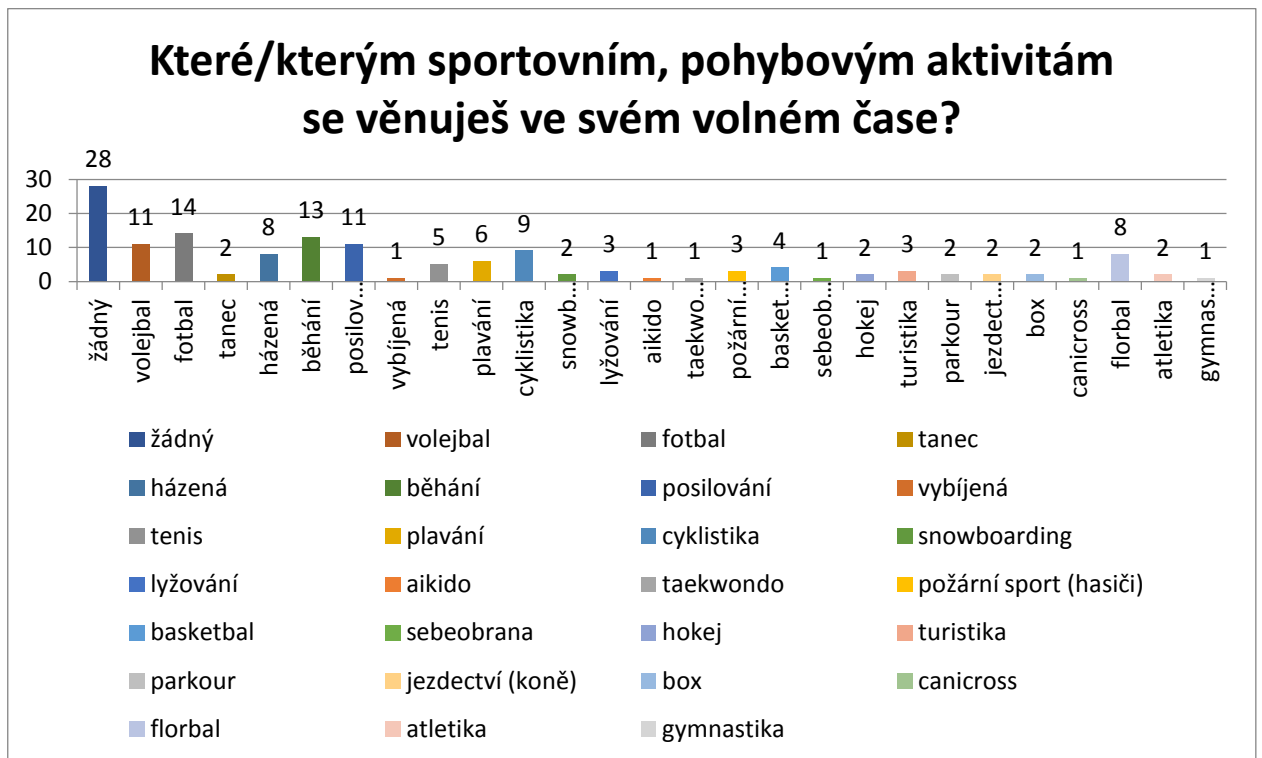
Graf 8: Věnuješ se ve svém volném čase nějaké sportovní aktivitě?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 9 zkoumá, zda se adolescenti ve svém volném čase věnují nějaké sportovní aktivitě a pokud ano, jaké nebo jakým. Tato otázka tak navazuje na otázku předchozí. Otázka byla otevřená, takže dotazovaní respondenti mohli ve své odpovědi uvést i více sportovních, pohybových aktivit v případě, že se jim věnují. Otázka určitým způsobem navazuje i na otázku číslo 7, zásadní rozdíl tkví však v tom, že zde mohli respondenti uvést i sportovní aktivity, kterým se věnují mimo své kroužky.

Nejvíce respondentů uvedlo, že se ve svém volném čase nevěnuje žádné sportovní, pohybové aktivitě. Tuto odpověď uvedlo 28 (27,5 %) respondentů, tedy stejně jako v předchozí otázce, která byla položena obecně. 74 (72,5 %) respondentů se tedy ve svém volném čase věnuje nějakému sportu. Tyto respondenti uvedli hned 26 různých sportovních, pohybových aktivit. Pestrost těchto odpovědí tak lze rozhodně vnímat pozitivně, objevují se zde tradiční sportovní aktivity, ale i různé netradiční a méně populární. Nejvíce dotazovaných uvedlo, že se ve svém volném čase z hlediska sportovních, pohybových aktivit věnují fotbalu. Fotbal uvedlo 14 (13,7 %) respondentů. Potvrzuje to skutečnost, že fotbal patří mezi nejpobulárnější sporty mezi mladými dospívajícími. 13 (12,7 %) respondentů pak uvedlo, že si ve svém volném čase rádi chodí zaběhat. Samotný běh nabývá na popularitě a je dobře, že se i mezi dotazovanými adolescenty našlo alespoň pár běžců. 11 (10,8 %) respondentů uvedlo v dotazníku, že se

věnuje volejbalu, stejný počet respondentů uvedl, že ve svém volném čase posiluje, cvičí. 9 (8,8 %) respondentů se věnuje ve svém volném čase cyklistice. 8 (7,8 %) respondentů uvedlo jako svou odpověď házenou nebo florbal, tedy další dva populární kolektivní sporty. Házenou a florbal společně s fotbalem a volejbalem lze označit jakožto 4 nejpopulárnější kolektivní sporty mezi dotazovanými dospívajícími. Mezi dalšími odpovědi se pak vyskytují i netradiční sportovní, pohybové aktivity jako například canicross či aikido.



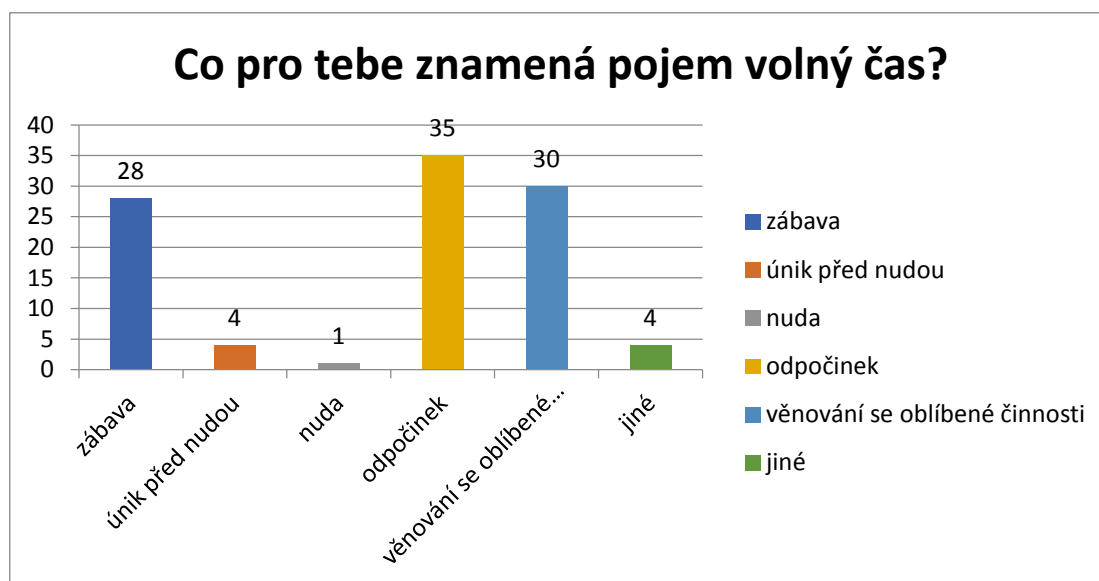
Graf 9: Které/kterým sportovním, pohybovým aktivitám se věnuješ ve svém volném čase?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 10 zkoumá, co pro mladistvé, pojem volný čas znamená. Graf číslo 10 znázorňuje přehled odpovědí na tuto otázku.

Nejvíce respondentů 35 (34,3 %) uvedlo, že si pod pojmem volný čas představují odpočinek. Lze konstatovat, že volný čas vnímají ve smyslu odpočinkové činnosti. 30 (29,4 %) respondentů uvedlo, že volný čas pro ně má význam v tom, že se mohou věnovat své oblíbené činnosti. Pro 28 (27,5 %) respondentů znamená tento pojem zábavu. Tyto tři zmíněné odpovědi jednoznačně dominovali oproti následujícím třem

odpovědím. Pouze po 4 (3,9 %) uvedlo odpověď únik před nudou a jiné. Pouhý 1 (1,0 %) respondent uvedl, že volný čas pro něj znamená nuda, jedná se však o absolutní výjimku.

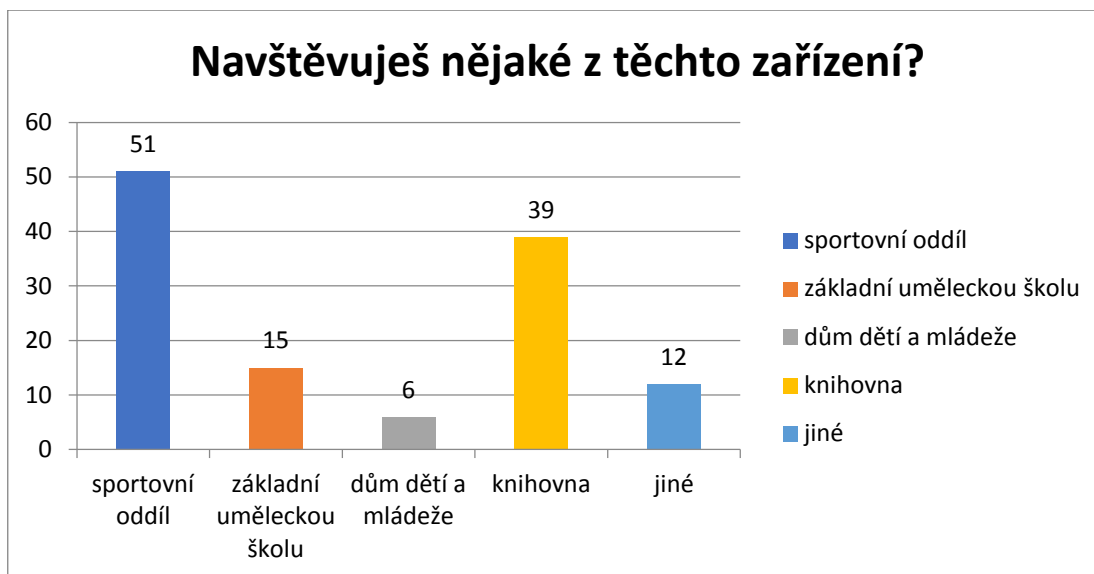


Graf 10: Co pro tebe znamená pojem volný čas?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 11 se zaměřila na různá volnočasová zařízení, které mohou adolescenti ve svém volném čase navštěvovat. Graf číslo 11 shrnuje přehled odpovědí na tuto otázku. U této otázky je důležité dodat, že respondenti mohli v rámci výzkumného dotazníku uvést více odpovědí. Celkově tato otázka sčítá 123 odpovědí od 102 respondentů.

Nejdominantnější odpovědí byl sportovní oddíl, který byl uveden v 51 (50,0 %) případech. Na druhé pozici se umístila knihovna, která byla uvedena v 39 (38,2 %) případech. Sportovní oddíl a knihovna tak jednoznačně dominovali, za nimi s odstupem následovala základní umělecká škola, která byla uvedena v 15 (14,7 %) případech. 12 (11,8 %) odpovědí čítalo odpověď jiné a 6 (5,9 %) odpovědí čítalo odpověď dům dětí a mládeže.

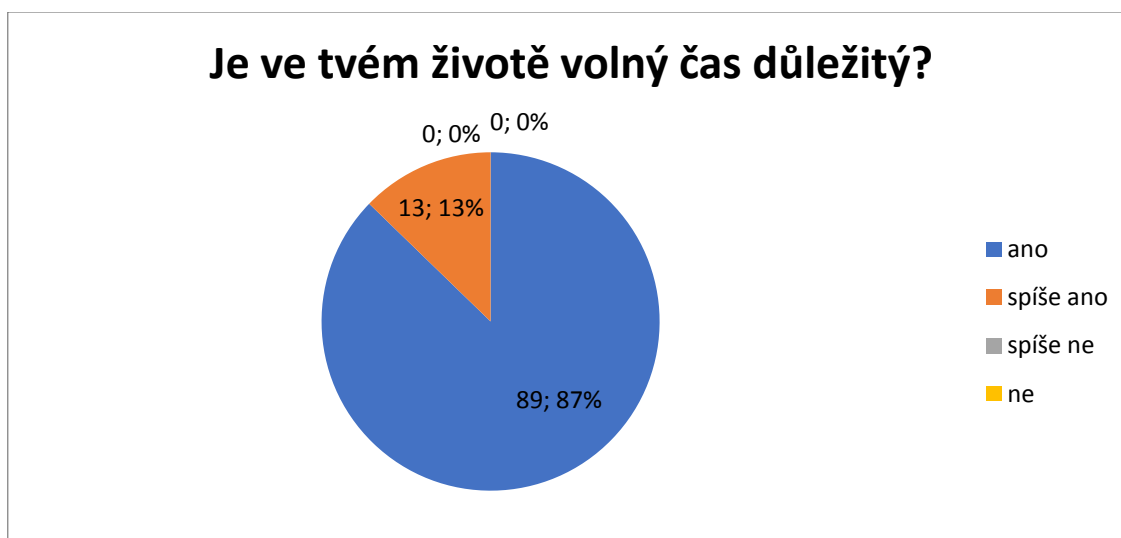


Graf 11: Navštěvuješ nějaké z těchto zařízení?

Zdroj: Vlastní výzkum

Závěrečná otázka číslo 12, která se věnuje volnému času, se zaměřila na otázku, jestli je v životě adolescentů volný čas důležitý. Graf číslo 12 shrnuje výsledky.

Odpovědi na tuto otázku jednoznačně potvrdili, že pro mladé dospívající je volný čas velmi důležitý. Hned 89 (87,3 %) respondentů uvedlo odpověď ano. 13 (12,7 %) respondentů uvedlo, že spíše ano. Tato skutečnost tedy potvrzuje velkou důležitost volnému času v životě mladých dospívajících, což umocňuje ještě fakt, že záporné odpovědi jako spíše ne a ne neuvedl v rámci výzkumného dotazníku nikdo.



Graf 12: Je ve tvém životě volný čas důležitý?

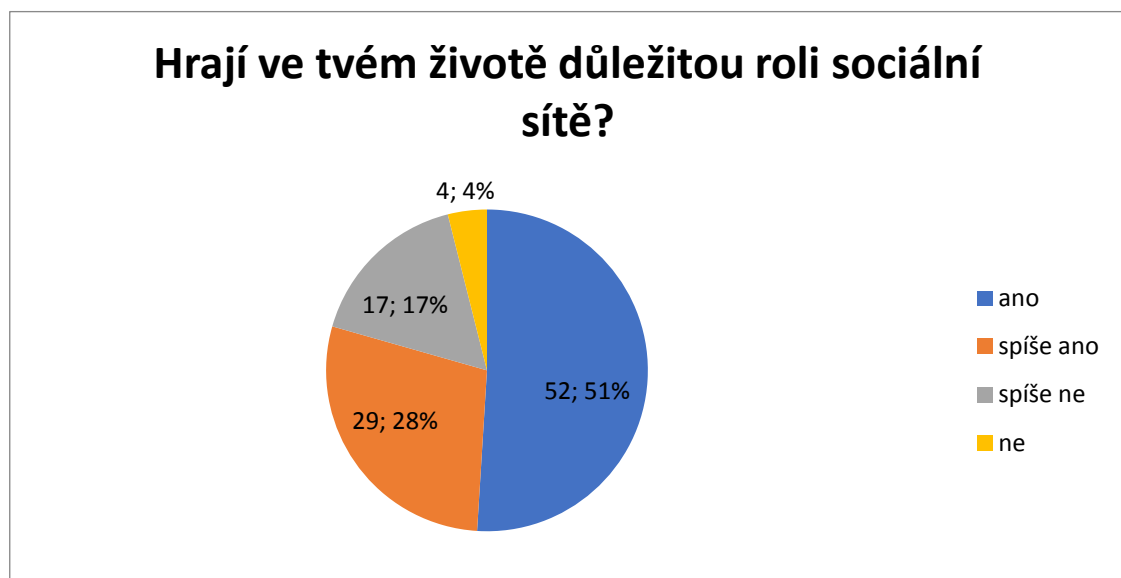
Zdroj: Vlastní výzkum

6.2 Používání sociálních sítí

Další část výzkumu se zaměřila na otázky, které se týkají používání sociálních sítí u mládeže. Jedná se o blok 10 otázek, které se zaměřují na to, jakou roli hrají sociální sítě v životě mládeže, jaké sociální sítě navštěvují, co na nich dělají apod.

Otázka číslo 13, která je zároveň první otázkou v tomto bloku zjišťovala, jestli sociální sítě v životě adolescentů hrají důležitou roli. Graf číslo 13 shrnuje výsledky.

Největší počet respondentů odpověděl na tuto otázku, ano. Jednalo se o 52 (51,0 %) odpovědí ano. Odpověď spíše ano byla zaznamenána u 29 (28,4 %) respondentů. Odpověď spíše ne poté uvedlo 17 (16,7 %) dotazovaných a odpověď ne označili pouze 4 (3,9 %) respondenti. Lze tedy konstatovat, že sociální sítě hrají u mládeže důležitou roli, jelikož více než polovina respondentů uvedla odpověď ano nebo spíše ano, celkově se jedná o 81 (79,4 %) respondentů, což je jasná většina. Odpovědi spíše ne a ne pak celkově odpovědělo 21 (20,6 %) respondentů.



Graf 13: Hrají ve tvém životě důležitou roli sociální sítě?

Zdroj: Vlastní výzkum

Následující otázka číslo 14 se zaměřila na to, jestli mají dotazovaní adolescenti založený účet na některé ze sociálních sítí. Graf číslo 14 poté shrnuje přehled výsledků.

Výsledky odpovědí dopadli jednoznačně pro odpověď ano. Hned 101 (99,0 %) dotazovaných uvedlo, že má účet na některé nebo některých online sociálních sítí. Pouze 1 (1,0 %) z dotazovaných respondentů v rámci výzkumného dotazníku uvedl, že na sociálních sítích žádný účet nemá.



Graf 14: Máš účet na některé ze sociálních sítí?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 15 se zaměřila na to, jestli rodiče mladých adolescentů vědí o tom, že mají založený účet na sociálních sítích. Graf číslo 15 shrnuje výsledky na tuto otázku.

100 (98,0 %) respondentů uvedlo, že rodiče vědí o tom, že mají účet na některé nebo některých online sociálních sítích. Pouze 1 (1,0 %) z dotazovaných uvedl, že o tom rodiče nevědí. Odpověď s názvem, nemám účet na sociálních sítích, odpověděl také pouze 1 (1,0 %) z dotazovaných.

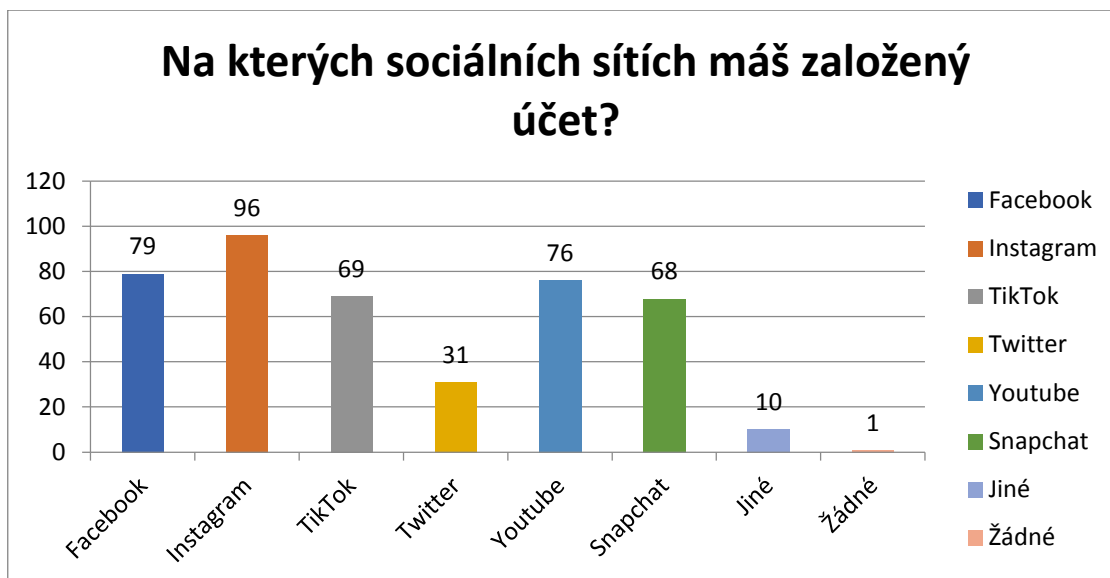


Graf 15: Vědí tví rodiče, že máš účet na sociální síti?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 16 nesla název, na kterých online sociálních sítích máš založený účet? Důležité je u této otázky zmínit, že respondenti mohli uvést více odpovědí. Graf číslo 16 poté shrnuje výsledky odpovědí na tuto výzkumnou otázku. Celkově má tato otázka 430 odpovědí od 102 respondentů.

Nejvíce respondentů z mého výběru online sociálních sítí uvedlo, že má založený účet na platformě Instagram, který zaškrtnulo 96 (94,1 %) dotazovaných. Za dominujícím Instagramem skončil na druhé pozici Facebook, který uvedlo 79 (77,5 %) dotazovaných. 76 (74,5 %) respondentů uvedlo, že má účet na platformě Youtube. 69 (67,6 %) dotazovaných uvedlo, že má účet na TikToku. 68 (66,7 %) respondentů zaškrtnulo Snapchat. Nejméně používanou platformou z mého výběru je Twitter, který zaškrtnulo 31 (30,6 %) dotazovaných. Políčko s odpovědí jiné pak označilo 10 (9,8 %) respondentů. Nabídku odpovědí doplnila odpověď žádné v případě, že dotazovaný nemá účet na žádné sociální síti. Tuto odpověď zaškrtnl pouze 1 (1,0 %) dotazovaný.

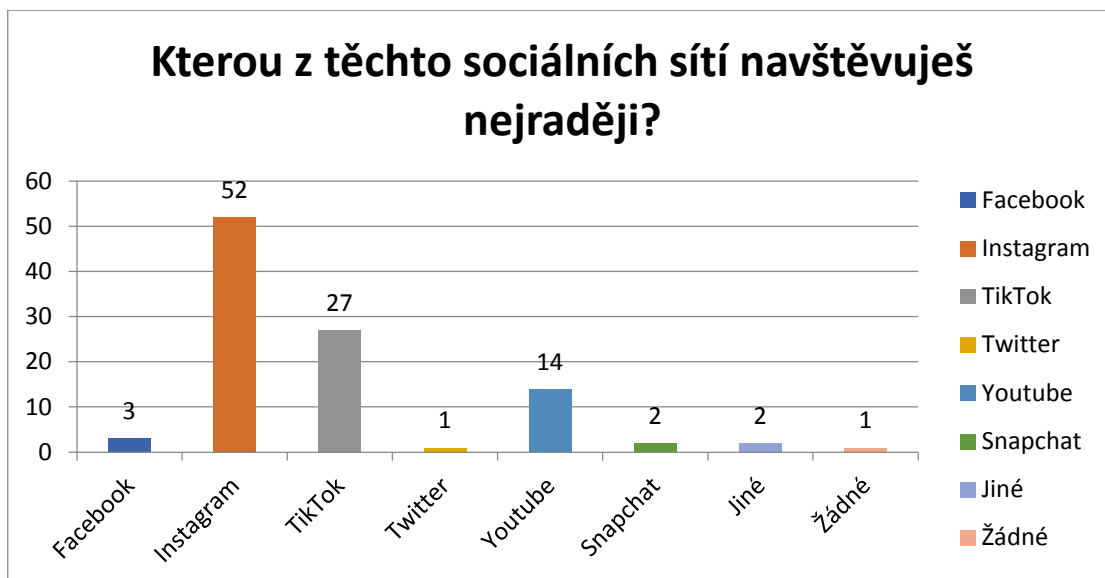


Graf 16: Na kterých sociálních sítích máš založený účet?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 17 navazuje na otázku předchozí, jelikož se také týká online sociálních sítí. Tato otázka se však zaměřuje na to, kterou sociální síť mládež používá nejraději. Graf číslo 17 znázorňuje výsledky odpovědí na tuto otázku.

Jako nejpopulárnější sociální síť mezi dotazovanými adolescenty lze jednoznačně označit Instagram, který uvedlo 52 (51,0 %) dotazovaných. Na druhé pozici s odstupem následuje TikTok, který má nejraději 27 (26,5 %) respondentů. Třetí pozici zaujímá platforma Youtube, kterou uvedlo 14 (13,7 %) dotazovaných. Jako nejméně oblíbené lze z mého výběru sociálních sítí označit Facebook, Twitter a Snapchat. Facebook nejraději používají pouze 3 (2,9 %) dotazovaní. Snapchat zaškrtnuli pouze 2 (2,0 %) respondenti. Platformu Twitter jakožto nejoblíbenější označil 1 (1,0 %) respondent. V nabídce odpovědí nechyběli možnosti jiné a žádné. Políčko jiné označili 2 (2,0 %) dotazovaní a 1 (1,0 %) dotazovaný označil políčko žádné.

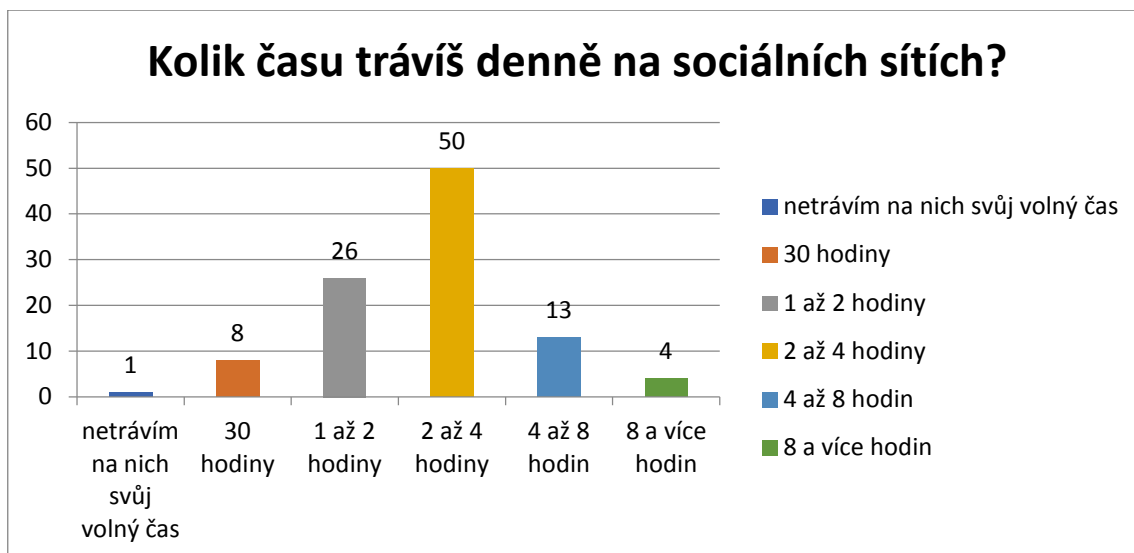


Graf 17: Kterou z těchto sociálních sítí navštěvuješ nejraději?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 18 se zaměřila na problematiku, která se týká denního času stráveného na sociálních sítích u adolescentů. Graf číslo 18 následně shrnuje odpovědi na tuto otázku.

Nejvíce respondentů 50 (49,0 %) označilo odpověď 2 až 4 hodiny. Následovala odpověď 1 až 2 hodiny, kterou zaškrtno 26 (25,5 %) dotazovaných. 13 (12,7 %) dotazovaných označilo odpověď 4 až 8 hodin. 8 (7,8 %) respondentů uvedlo, že denně tráví na sociálních sítích 30 minut času. 4 (3,9 %) dotazovaných pak zaškrtno políčko 8 a více hodin. Pouze 1 (1,0 %) respondent uvedl, že na sociálních sítích svůj volný čas netráví vůbec.

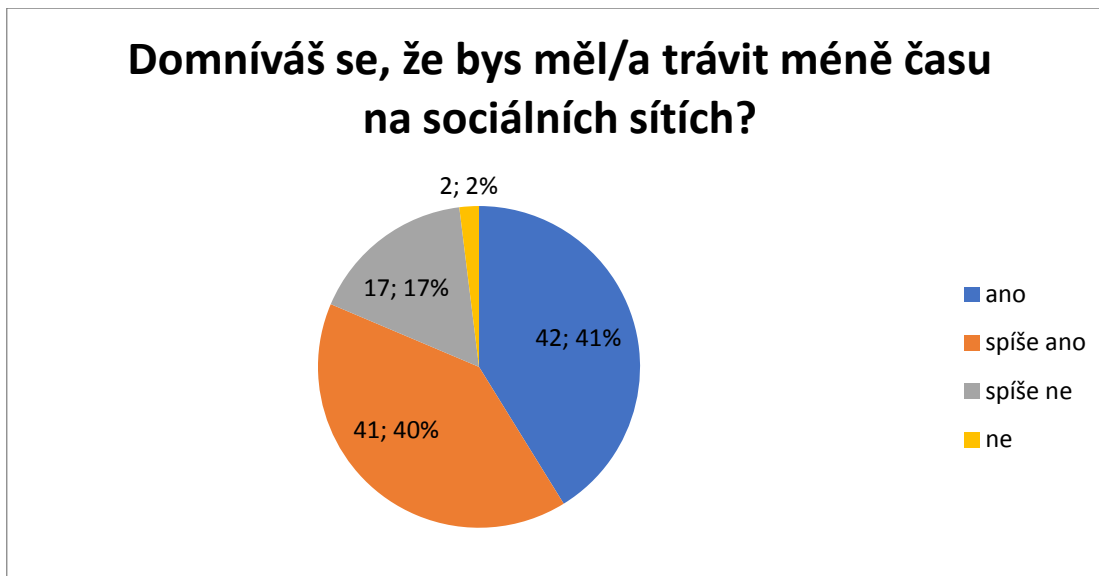


Graf 18: Kolik času trávíš denně na sociálních sítích?

Zdroj: Vlastní výzkum

Následující otázka číslo 19 navazuje na předchozí otázku. Otázka se zaměřuje na to, jestli si dotazovaný adolescent myslí, že by měl na sociálních sítích denně trávit méně času. Graf číslo 19 znázorňuje výsledné odpovědi.

Odpovědi ano na výše zmíněnou otázku odpovědělo 42 (41,2 %) dotazovaných. 41 (40,2 %) dotazovaných pak zvolilo odpověď spíše ano. Políčko s odpovědí spíše ne zaškrtnulo 17 (16,7 %) respondentů. 2 (2,0 %) dotazovaný pak označili odpověď ne. Pokud bychom sloužili dohromady odpovědi ano a spíše ano, tak dohromady na ně odpovědělo 83 (81,4 %) respondentů, kteří se domnívají, že by čas, který na sociálních sítích tráví, měli omezit. Na odpovědi spíše ne a ne pak dohromady odpovědělo 19 respondentů (18,6 %). Odpovědi ano a spíše ano, které se týkají, omezení času na sociálních sítích u respondentů jednoznačně převažovali.

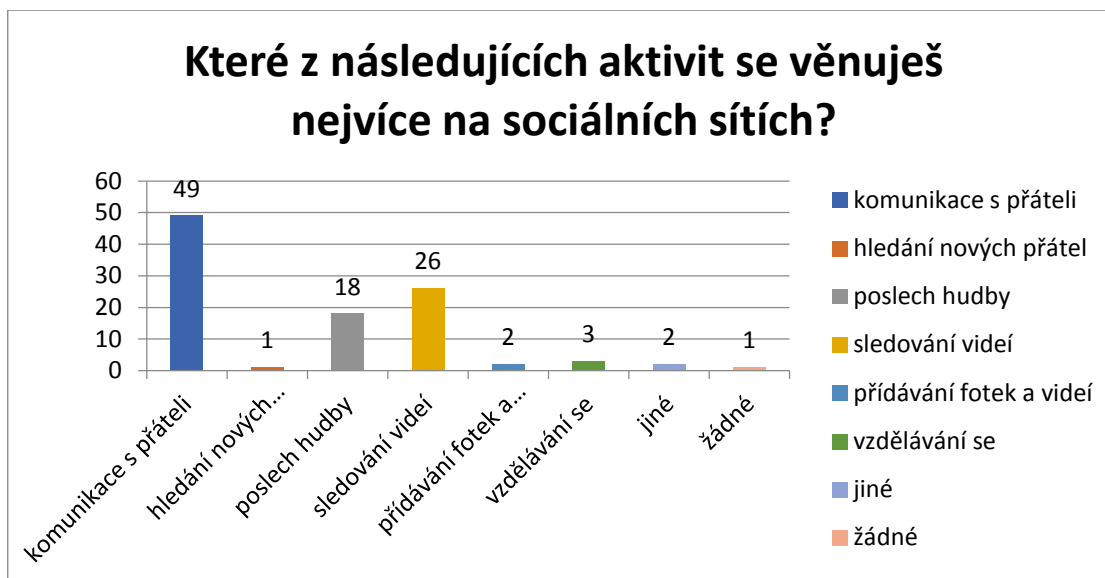


Graf 19: Domníváš se, že bys měl/měla trávit méně času na sociálních sítích?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 20 se zaměřila na to, jaké aktivity se mládež věnuje nejvíce na sociálních sítích. Graf číslo 20 znázorňuje přehled výsledků.

Z výběrů odpovědí nejvíce dominovala odpověď komunikace s přáteli, kterou zaškrtnulo 49 (48,0 %) dotazovaných respondentů. S odstupem na druhé pozici následovala odpověď sledování videí, zaškrtnulo ji 26 (25,5 %) respondentů. Třetí nejoblíbenější aktivitou je poslech hudby, který označilo 18 (17,6 %) dotazovaných. Tyto tři aktivity jednoznačně dominovaly, jelikož je označilo celkově 93 (91,2 %) respondentů. Zbylé odpovědi označilo pouhých 9 respondentů. Odpověď vzdělávání se zaškrtnulo 3 (2,9 %) dotazovanými. Přidávání fotek a videí označili 2 (2,0 %) respondenti, odpověď jiné dopadla stejně. 1 (1,0 %) respondent pak označil odpověď žádné.

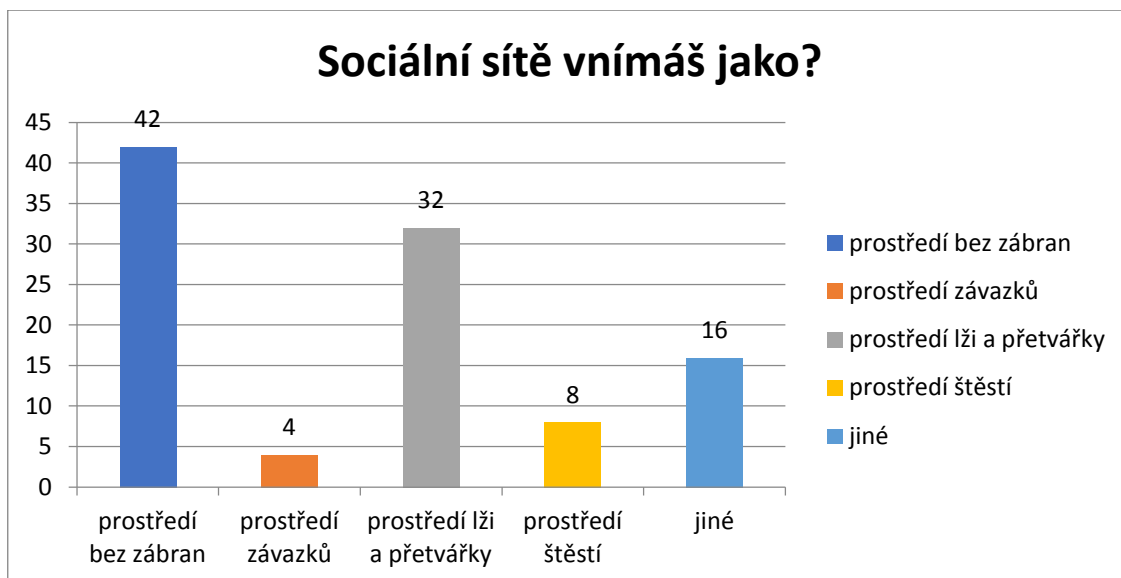


Graf 20: Které z následujících aktivit se věnuješ nejvíce na sociálních sítích?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 21 se zaměřuje na to, jak mládež vnímá prostředí sociálních sítí. Tato otázka navazuje na podkapitulu specifika sociálních sítí z teoretické části této práce. Graf číslo 21 pak shrnuje výsledky.

Nejvíce dotazovaných ve výzkumném dotazníku uvedlo, že sociální sítě vnímá jako prostředí bez zábran, tuto odpověď zaškrtnulo 42 (41,2 %) dotazovaných. Jako prostředí lži a přetvářky vnímá sociální sítě 32 (31,4 %) dotazovaných. Odpověď jiné zaškrtnulo 16 (15,7 %) respondentů. 8 (7,8 %) dotazovaných označilo odpověď s názvem prostředí štěstí. Jako prostředí závazků pak vnímají sociální sítě 4 (3,9 %) dotazovaný.



Graf 21: Sociální sítě vnímáš jako?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 22 se zaměřila na to, jestli dotazovaná mládež sleduje na sociálních sítích nějakého youtubera či influencera. Otázka byla otevřená a jednotliví respondenti mohli uvést více jmen. Mezi odpověďmi se objevilo hned 48 jmen různých youtuberů a influencerů z toho 23 jmen se objevilo pouze jednou. Pro větší přehlednost jsou v grafu číslo 22 uvedeni youtubeři a influenceři, jejichž jméno se v rámci odpovědí na výzkumnou otázku objevilo alespoň dvakrát.

Pod pojmem youtuber se označuje osoba, která nahrává videa na platformě Youtube. Pro významné youtubery s velkou základnou fanoušků je tato platforma jejich živností, a to díky příjmům z reklam. Samotný trend youtuberů se rozšiřuje na úkor tradičních médií jako je například televize. Youtubeři sice nejsou klasickými celebritami v rámci celospolečenského spektra, ale na svou cílovou skupinu mají mnohem silnější vliv než celebrity z tradičních médií. (Wikipedia. Youtuber, 2023).

Youtubery lze dělit na několik typů dle žánrů jejich videí. Jako youtubera tak můžeme označit vlogera, který vytváří a publikuje videa na různá témata, glosuje či paroduje různé události, tvůrce lets playů, který natáčí a komentuje počítačové hry, beauty vlogery, kteří se věnují kosmetice či líčení, prankstery, kteří provádějí různé sociální experimenty, streamery, kteří točí videa na různá témata online nebo booktubery, kteří točí videa o čtení a knihách (Wikipedia. Youtuber, 2023).

Pojem influencer označuje osobu, která prostřednictvím sociálních sítí nahrává obsah, kterým ovlivňuje významné množství lidí. Lidi ovlivňuje zejména svými názory a chováním (Wikipedia. Influencer, 2023).

V českém prostředí působí influencerové/influenceri zejména na platformách Facebook, Instagram, Youtube či TikTok. S influencerem je spjat také pojem influencer marketing, jehož podstata tkví v tom, že influencerové/influenceri spolupracují s různými firmami. Influenceri propagují smlouvané produkty firem na svých platformách. Do kategorie influencerů lze zařadit i youtubery, které tak lze označit jakožto podskupinu influencerů. Dále do této kategorie patří streameři či mikroinfluenceri, což jsou osoby, které zná jen malá skupina lidí na sociálních sítích (Wikipedia. Influencer, 2023).

Graf číslo 22 shrnuje výsledky na otázku, sleduješ na sociálních sítích nějakého youtubera či influencera. Nejvíce respondentů uvedlo, že nemají svého oblíbeného youtubera či influencera. Tuto odpověď napsalo 30 (29,4 %) dotazovaných. Ze samotných youtuberů a influencerů nejvíce respondentů napsalo Agraela. Agraelus byl uveden mezi 9 (8,8 %) respondenty.

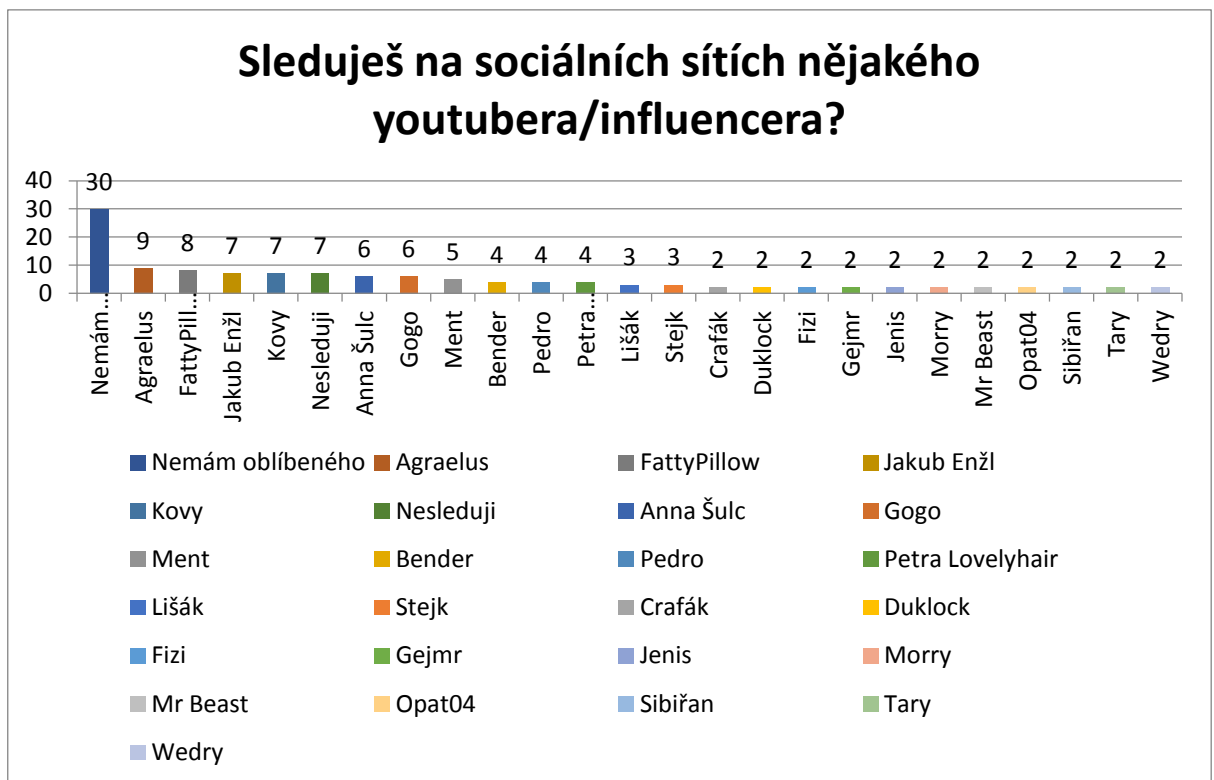
Agraelus je český youtuber a streamer, který působí na platformách Youtube a Twitch.tv. Specializuje se na tvorbu záznamu počítačových her. Je známý tím, že se věnuje charitativní činnosti prostřednictvím charitativních streamů (Wikipedia. Agraelus, 2023).

8 (7,8 %) respondentů uvedlo, že na sociálních sítích sleduje youtubera, streamera a baviče se jménem FattyPillow. 7 (6,9 %) dotazovaných uvedlo, že youtubery či influencerem nesleduje. Stejný počet respondentů uvedl, že sleduje Kovyho a Jakuba Enžla, který se věnuje videím o zdravém životním stylu či kulturistice.

Kovy vlastním jménem Karel Kovář, je českým youtuberem, vlogerem, moderátorem či spisovatelem. Roku 2020 bylo 75 procent jeho fanoušků na Youtube ve věkové skupině 18 až 34 let. Roku 2017 měl například možnost vyzpovídat tehdejšího předsedu Evropské komise Jeana-Clauda Junckera (Wikipedia. Kovy, 2023).

Po 6 (5,9 %) respondentech uvedlo, že na sociálních sítích sledují blogerku a herečku Annu Šulc a Goga, který je nejpopulárnějším slovenským youtuberem. 5 (4,9 %) respondentů uvedlo Menta, který patří mezi nejúspěšnější české youtubery. 4 (3,9 %) dotazovaných uvedlo jména Bender, Pedro a Petra Lovelyhair. Bender celou

přezdívkou EvilBender47 je populárním českým youtuberem zaměřujícím se zejména na různá zábavná videa, Pedro je youtuber, který točí zejména videa o počítačových hrách, Petra Lovelyhair se ve své tvorbě zaměřuje zejména na videa o kosmetice. 3 (2,9 %) respondentů uvedlo, že sledují youtubery Lišáka a Stejka. Po 2 (2,0 %) dotazovaných uvedlo, že sledují následující youtubery a influencery – Crařáka, Duklocka, Fiziho, Gejmr, Jenise, Morryho, Mr Beasta, Opat04, Sibiřana, Taryho a Wedryho.



Graf 22: Sleduješ na sociálních sítích nějakého youtubera či influencera?

Zdroj: Vlastní výzkum

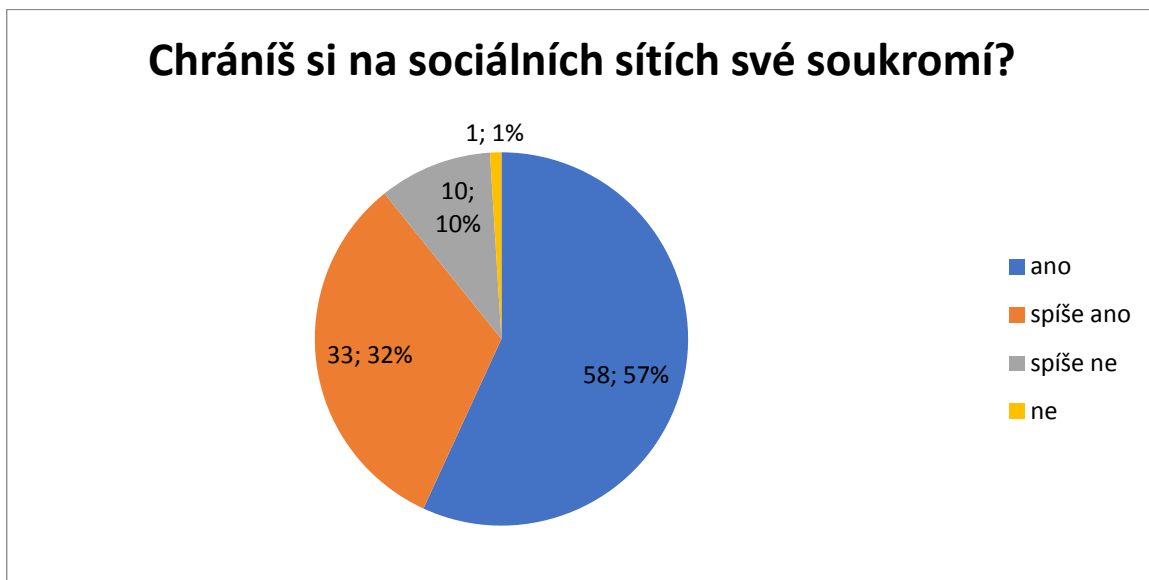
6.3 Ochrana soukromí a negativní jevy na sociálních sítích

Závěrečný blok otázek se zaměřuje na otázky, které se týkají ochrany soukromí na sociálních sítích a také negativním jevům, které se na sociálních sítích vyskytují a s kterými může mládež přijít do kontaktu. Tento blok obsahuje 4 výzkumné otázky.

Otázka číslo 23 se zaměřila na problematiku, týkající se ochrany soukromí na sociálních sítích. Graf číslo 23 pak shrnuje výsledky na tuto otázku.

58 (56,9 %) respondentů zaškrtno odpověď ano. Odpověď spíše ano označilo 33 (32,4 %) dotazovaných. Spíše ne zaškrtno 10 (9,8 %) dotazovaných a 1 (1,0 %) respondent označil odpověď ne.

Samotné výsledky tak lze zhodnotit pozitivně, jelikož odpovědi ano a spíše ano označilo hned 91 (89,2 %) dotazovaných, zatímco odpovědi spíše ne a ne označilo pouze 11 (10,8 %) dotazovaných.



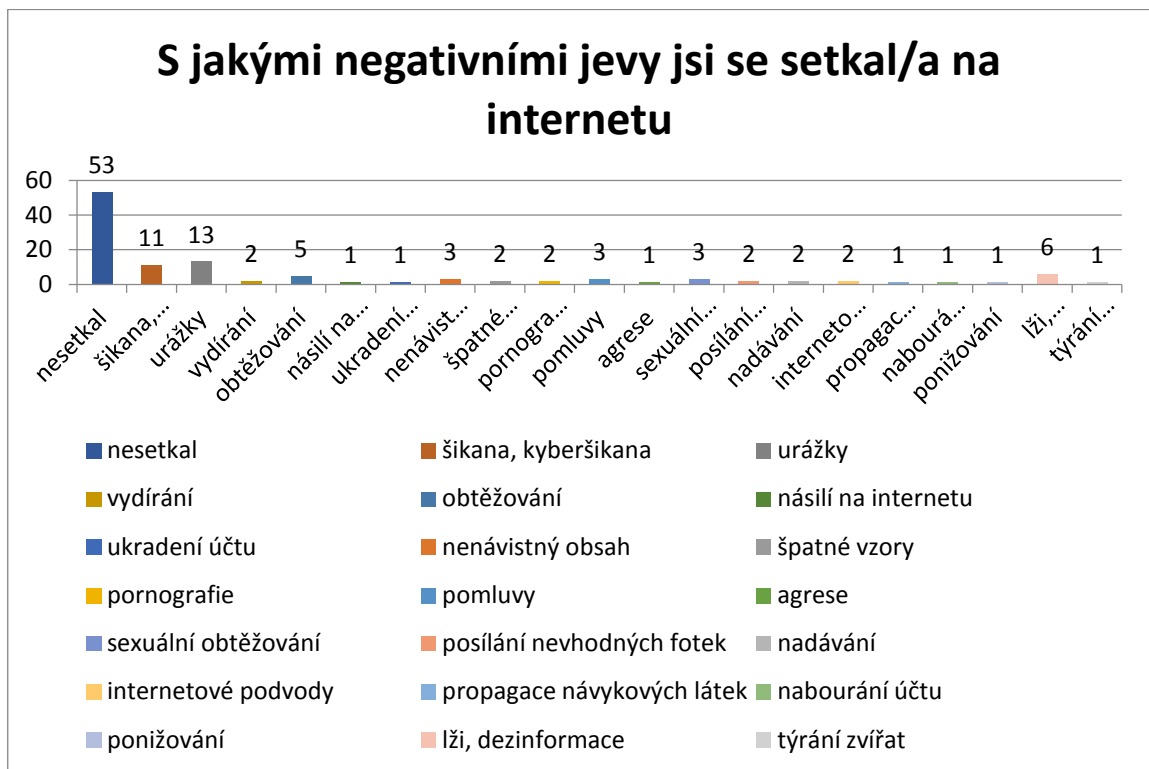
Graf číslo 23: Chráníš si na sociálních sítích své soukromí?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 24 se zaměřila na to, jestli se mládež na sociálních sítích setkala s nějakým negativním jevem. Otázka byla otevřená, takže v případě, že se s nějakým určitým negativním jevem dotazovaný respondent setkal, mohl uvést konkrétní příklady. Graf číslo 24 znázorňuje přehled výsledků.

Nejvíce respondentů uvedlo, že se s žádným negativním jevem v rámci sociálních sítí a internetu nesešlo, tuto odpověď uvedlo 53 (52,0 %) respondentů. Z dalších odpovědí následují urážky, které zmínilo 13 (12,7 %) dotazovaných. 11 (10,8 %) dotazovaných uvedlo, že se v prostředí internetu setkala s šikanou či kyberšikanou. 6 (5,9 %) dotazovaných uvedlo, že se setkala se lži či dezinformacemi. 5 (4,9 %) respondentů uvedlo, že se setkala s obtěžováním obecně, ale 3 (2,9 %) uvedli, že se setkali konkrétně s obtěžováním sexuálním. Po 3 (2,9 %) dotazovaných uvedlo, že se setkala buď s pomluvami, nebo nenávistným obsahem. Po 2 (2,0 %) respondentech

uvedlo následující negativní jevy, jako vydírání, špatné vzory, zde svou odpověď jeden z respondentů rozvedl, že to myslí tak, že nějaký influencer propaguje určité špatné společenské chování, pornografie, posílání nevhodných fotek, nadávání, internetové podvody. Po 1 (1,0 %) dotazovaném uvedlo následující negativní jevy, jako násilí na internetu, ukradení účtu, agrese, propagace návykových látek, nabourání účtu a ponižování.

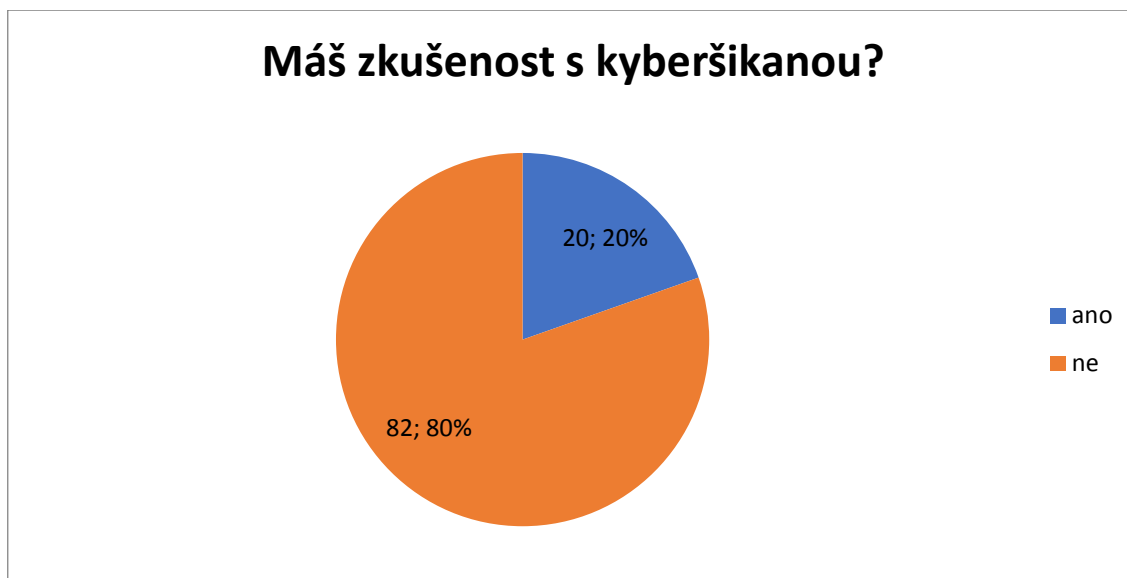


Graf 24: S jakými negativními jevy jsi se setkal/a na internetu?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 25 se zaměřila na problematiku kyberšikany v oblasti internetu a sociálních sítí. Otázka se respondentů ptala na to, jestli mají nějakou zkušenost s kyberšikanou. Graf číslo 25 představuje výsledky.

Dominantní odpovědí se stala odpověď ne, kterou uvedlo 82 (80,4 %) dotazovaných. 20 (19,4 %) respondentů naopak zaškrtnulo odpověď ano.

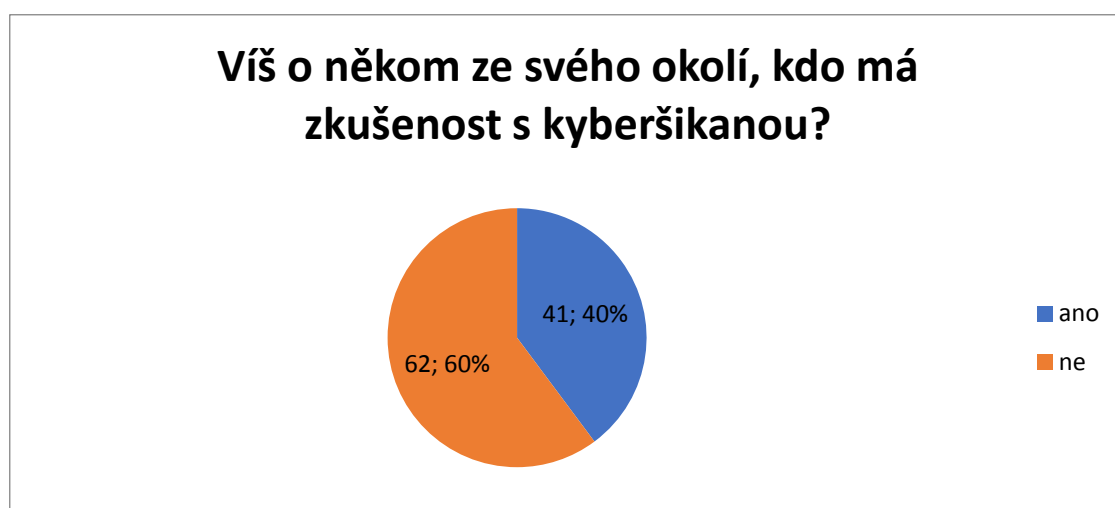


Graf 25: Máš zkušenost s kyberšikanou?

Zdroj: Vlastní výzkum

Otázka číslo 26 navazuje na otázku předchozí a zaměřuje se na to, jestli oslovená mládež ví o někom ze svého okolí, kdo má zkušenost s kyberšikanou. Graf číslo 26 shrnuje výsledky.

Na tuto výzkumnou otázku 62 (60,8 %) respondentů uvedlo, že o nikom takovém nevědí. 41 (40,2 %) respondentů však uvedlo, že ví o někom ze svého okolí, kdo má zkušenost s tímto negativním jevem.



Graf 26: Víš o někom ze svého okolí, kdo má zkušenost s kyberšikanou?

Zdroj: Vlastní výzkum

7 Shrnutí výsledků výzkumného šetření a diskuze

1. Výzkumná otázka: Jak adolescenti tráví svůj volný čas?

První výzkumná otázka zkoumala, jak adolescenti tráví svůj volný čas. Tato otázka ověřovala, co mládež dělá v rámci svého volného času. V otázkách, které se zaměřovali na to, jak nebo s kým adolescenti tráví svůj volný čas, jednoznačně nejvíce odpovídali, že s kamarády. Potvrdilo se to, že trávení volného času se svými vrstevníky je pro mládež velmi důležité.

Ve věkové skupině 11 – 15 let si jedinec vytváří skupiny kamarádů a vrstevníků se stejnými zájmy či potřebami se sdružovat. Díky vrstevnické skupině se naplňuje potřeba být akceptován a přijímán. V rámci vrstevnické skupiny získává svou pozici a roli v dané skupině. Skupina mu pomáhá realizovat se. Navazování kontaktů v rámci skupiny znamená, že daný jedinec prochází procesem osamostatňování se. Vrstevnická skupina danému jedinci poskytuje prostor ke sdílení svých pocitů či názorů. Mladí lidé tak získávají pocit vlastní hodnoty a také sociální status. Jedinec v rámci vrstevnické skupiny navazuje kontakty nejen s představiteli svého pohlaví, ale i s představiteli opačného pohlaví. Daná vrstevnická skupina má pak vliv na to, jak se daný jedinec obléká, jaký má styl, účes či jak se vyjadřuje, mluví apod. U chlapců je pak přátelství založené zejména na sportovních aktivitách či společných zájmech. U dívek je přátelství založené zejména na větší emocionální angažovanosti (duha.mzk.cz 2013).

Co se týče otázek zaměřených na volnočasové aktivity a kroužky dopadl výzkum poměrně pozitivně, jelikož nejvíce respondentů jakožto nejoblíbenější volnočasovou aktivitu vnímá sport. Více než polovina dotazovaných (54,9 %) pak uvedla, že navštěvuje alespoň nějaký zájmový kroužek ve svém volném čase. 72,5 % respondentů také uvedlo, že se ve svém čase věnuje nějaké sportovní aktivitě ať už v rámci nějakého sportovního oddílu či rekreačně, například procházce s kamarády či rodinou. Odpovědi na tyto otázky lze tedy vnímat pozitivně, jelikož i přes silný vliv sociálních sítí má sport a pohyb své pevné místo v životě adolescentů.

Samotný volný čas pak adolescenti vnímají jako odpočinek, věnování se své oblíbené činnosti a zábavu. Z různých volnočasových zařízení pak nejvíce navštěvují sportovní oddíl a knihovnu. Volný čas ve svém životě vnímají jako velmi důležitý, jelikož v rámci výzkumné otázky číslo 12 nikdo z respondentů neodpověděl, že by pro něj volný čas neměl v životě význam.

2. Výzkumná otázka: Jaké sociální sítě používají adolescenti a jaký mají vliv?

Téměř všichni respondenti (99 %) uvedli, že mají založený účet na některé ze sociálních sítí. Většina respondentů (98 %) uvedla, že jejich rodiče vědí o tom, že mají založený účet na některé ze sociálních sítí. U většiny respondentů se také potvrdilo, že sociální sítě v jejich životě hrají důležitou roli. Odpovědi respondentů na tyto otázky tak jednoznačně potvrdili skutečnost, že sociální sítě jsou pevnou součástí životního stylu současné mládeže.

Ze samotných sociálních sítí dominuje v životech adolescentů Instagram. Nejvíce respondentů uvedlo, že má založený účet na platformě Instagram, zároveň nejvíce respondentů uvedlo, že Instagram je jejich nejoblíbenější sociální sítí.

Zpráva od britského regulátora Ofcom z roku 2022 ukazuje, že v rámci věkové skupiny 12 – 15 let klesá zájem o tradiční zpravodajská média ve smyslu zdrojů zpráv. Naopak sílí sociální sítě, které zaznamenávají vzestup. Jako primární zdroj informací je používá čím dál více adolescentů a v žebříčku hlavních zpravodajských kanálů u adolescentů ve věkové skupině 12 – 15 let zaujali tři první pozice sociální sítě. Na první pozici se umístil Instagram (29 %) následovaný platformami TikTok (28 %) a YouTube (28 %). Tato zpráva také uvádí, že zejména narostl vliv platformy TikTok (mediaguru.cz 2022).

Právě samotný TikTok v rámci výzkumu zaznamenal slušné výsledky, jelikož ve výzkumné otázce číslo 17, která se zaměřovala na to, jaká sociální síť je u respondentů nejoblíbenější se umístil druhý hned za Instagramem. Naopak průzkum ukázal, že slábne vliv platformy Facebook. Účet na Facebooku sice má většina dotazovaných nicméně pouze 2,9 % respondentů ho uvedlo, jako svou nejoblíbenější sociální síť. V porovnání s Instagramem, TikTokem a YouTube tak vliv tradičního Facebooku u mládež velmi zeslábl.

Co se týče samotného času, který tráví adolescenti na sociálních sítích, nejvíce dotazovaných odpovědělo, že je denně na sociálních sítích 2 až 4 hodiny. Většina dotazovaných také odpověděla, že se domnívá, že by měla na sociálních sítích trávit méně času.

Tato situace potvrzuje skutečnost, že sociální sítě mají na adolescenty velký vliv v jejich životech.

3. Výzkumná otázka: Jaké jsou hlavní důvody toho, proč adolescenti tráví svůj volný čas na sociálních sítích?

Jako hlavní důvod trávení volného času na sociálních sítích lze označit odpověď komunikace s přáteli. Komunikace s přáteli byla nejdominantnější odpovědí na otázku, které z aktivit se dotazovaní na sociálních sítích nejvíce věnují.

Nejvíce respondentů pak vnímá sociální sítě jako prostředí bez zábran. Zajímavé je, že na druhé pozici se v rámci této výzkumné otázky, jak vnímají respondenti sociální sítě, umístila odpověď, že jako prostředí lži a přetvářky.

V neposlední řadě se potvrdilo, že na současnou mládež mají silný vliv také youtuberi a influenceři, jelikož pouze 6,7 % dotazovaných uvedlo, že žádného youtubera či influenceru nesleduje. Zbytek dotazovaných uvedl, že alespoň nějakého youtubera či influenceru sleduje. Potvrdilo se to, co tvrdí některé výzkumy, že vliv youtuberů na myšlení mládeže je skutečně obrovský. Youtuber může mít skutečně silný vliv na to, jak se adolescent chová, obléká apod. Na závěr lze tak konstatovat, že sledování nějakého youtubera nebo influenceru na sociálních sítích je jedním z hlavních důvodů, proč mládež na sociálních sítích tráví svůj volný čas.

4. Výzkumná otázka: Jaké zkušenosti mají adolescenti s negativními jevy na sociálních sítích

Na úvod je důležité sdělit, že pozitivní zprávou je, že většina dotazovaných uvedla, že si chrání na sociálních sítích své soukromí. Hned 52 % respondentů pak uvedlo, že nemá zkušenosti s žádným negativním jevem v online prostředí. Zbýlých 48 % respondentů se však s negativním jevem na sociálních sítích již setkala. Nejvíce z těchto respondentů zmínilo urážky a také kyberšikanu. Na samotnou kyberšikanu se pak zaměřili závěrečné výzkumné otázky číslo 25 a číslo 26, jelikož kyberšikana je v současnosti velkým negativním fenoménem. Ačkoliv většina respondentů uvedla, že s kyberšikanou nemá osobní zkušenost, výsledky na otázku číslo 26 již tak jednoznačné nebyli. V rámci odpovědí na otázku číslo 26 sice většina respondentů uvedla, že neví o nikom ze svého okolí se zkušeností s kyberšikanou, přesto tato odpověď nebyla tak dominantní, jelikož 40,2 % respondentů uvedlo, že ví alespoň o někom, kdo má zkušenost s tímto negativním fenoménem.

Tento blok výzkumných otázek tak potvrdil, že negativní jevy jsou bohužel pevnou součástí online světa.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak adolescenti tráví svůj volný čas se zaměřením na sociální sítě. V teoretické části bylo nejprve popsáno období adolescence, kde byly důkladně popsány její fáze. Dále jsme vysvětlili, kteří činitelé nejvíce ovlivňují vývoj adolescenta, jako jsou rodiče, škola či vrstevnická skupina. V další fázi byl popsán pojem volný čas. Volný čas byl definován z hlediska pohledů na něj a jeho funkcí. Dále byly popsány cíle výchovy ve volném čase a také podmínky a prostředky výchovy ve volném čase. V další části byla práce zaměřena na samotné sociální sítě. Byl popsán samotný pojem sociální síť, bylo popsáno, k čemu slouží, jaká mají specifika, jaké jsou generační rozdíly z hlediska virtuálního světa, jaké jsou známé a populární současné sociální sítě. Dále byly popsány také rizika sociálních sítí a prevence. Věkové rozmezí u skupiny, na kterou práce cílí, jsme si stanovili na 11 – 15 let, jelikož žáci v tomto věkovém rozmezí navštěvují druhý stupeň základních škol. Jde tedy o děti, které jsou závislé na svých rodičích.

Praktická část byla zaměřena na samotný výzkum a vyhodnocení výsledků. V první řadě bylo zásadní stanovit si cíl diplomové práce, ten byl zmíněn výše. Důležité bylo stanovit si a správně definovat výzkumné otázky, ty byly stanoveny takto: Jak adolescenti tráví svůj volný čas? Jaké sociální sítě používají adolescenti a jaký mají vliv? Jaké jsou hlavní důvody toho, proč adolescenti tráví svůj volný čas na sociálních sítích? Jaké zkušenosti mají adolescenti s negativními jevy na sociálních sítích? Na základě těchto výzkumných otázek byl sestaven výzkumný dotazník. Výzkumu se celkově zúčastnilo 102 žáků základních škol. Dotazník byl anonymní a obsahoval 26 otázek, které byly rozděleny do třech okruhů. Samotné výsledky byly vyhodnoceny automaticky v aplikaci Survio. Výsledky byly následně přeneseny do podoby grafů. Grafy byly vytvořené v programu Microsoft Excel.

Další částí diplomové práce bylo vyhodnocení výsledků s následným ověřením cílů této práce. První blok otázek se zaměřil na volný čas z obecného hlediska. Ukázalo se, že žáci druhého stupně základních škol nejraději tráví svůj volný čas se svými kamarády, rádi tráví volný čas zejména nějakou sportovní aktivitou či procházkou s kamarády. 55 % respondentů odpovědělo, že navštěvuje nějaký sportovní kroužek. Ze sportovních kroužků nejvíce dotazovaných navštěvuje fotbalový, florbalový, hudební kroužek. Mezi nejpoblárnější sportovní aktivity pak patří fotbal, běhání, volejbal a

posilování. Věnování se nějaké sportovní, pohybové aktivitě ve volném čase zaškrtno 73 % dotazovaných. Adolescenti vnímají volný čas jako odpočinkovou aktivitu, aktivitu, kdy se mohou věnovat činnosti, kterou mají rádi. Volný čas také vnímají jako zábavu. Všichni respondenti ve výzkumu potvrdili, že je pro ně volný čas v jejich životě důležitý, nikdo z respondentů u této otázky nezaškrtnl odpovědi ne a spíše ne.

Druhý blok otázek ve výzkumné části byl zaměřen na sociální sítě. Potvrdilo se, že sociální sítě jsou pro život adolescentů důležité, jelikož drtivá většina respondentů takto ve výzkumu odpovídala. Všichni dotazovaní kromě jediné výjimky mají založený účet na sociální síti či sítích. V drtivé většině o tom vědí jejich rodiči. Výzkum také ukázal, že nejpoblárnější sociální síť mezi adolescenty je Instagram, roste však vliv TikToku a výrazně na popularitě ztrácí tradiční Facebook. Nejvíce respondentů pak na sociálních sítích tráví 2 až 4 hodiny, pouze jediný respondent uvedl, že na sociálních sítích svůj volný čas netráví vůbec. Většina dotazovaných si pak uvědomuje, že by na sociálních sítích měla trávit méně času. Komunikace s přáteli je pak nejčastějším důvodem, proč jsou adolescenti na sociálních sítích takto aktivní. Sociální sítě nejčastěji vnímají jako prostředí bez zábran. Výzkum také potvrdil, že opravdu velký vliv na život adolescentů mají youtubeři a influenceři, jelikož pouze 7 respondentů uvedlo, že žádného nesleduje, 95 respondentů pak uvedlo, že alespoň někoho sleduje.

Závěrečný třetí blok otázek se pak zaměřil na ochranu soukromí a negativní jevy. Pozitivním zjištěním výzkumu je, že si většina respondentů chrání soukromí na svém účtu. Z negativních jevů se pak nejvíce padali odpovědi jako urážky a kyberšikana. Poslední část výzkumných otázek se zaměřila na samotnou kyberšikana.

Výzkumné otázky byly zodpovězeny a cíle výzkumu splněny. Výsledky výzkumu mohou posloužit, jako určitý podklad pro další výzkum. Z této diplomové práce pak mohou čerpat různí pedagogové či vychovatelé.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BEASTEES. *Osamělost, aneb, Kolik máte přátel na facebooku*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 9788024754789.
2. BLINKA, Lukáš a kol. *Online závislosti*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2015. ISBN 978-80-271-0991-3.
3. CASEY, BJ et al. *The storm and stress of adolescence: insight from human imaging and mouse genetics*. Development psychobiology, 2010.
4. CROLL, Daniel. *Instagram Marketing: Social Media Marketing Guide: How to Gain More Followers with Step-By-Step Strategies and Life-Hacks*. Amazon Digital Services LLC - Kdp Print Us, 2017. ISBN 1973401762.
5. ČERNÁ, Alena a kol. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
6. DUNN, Willie. *Supporting Children to Participate Successfully in Everyday Life by Using Sensory Processing Knowledge*. Infants and Young Children, 2007.
7. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
8. HÁJEK, Bedřich a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času: Současné trendy*. Praha (vydavatelství), 2008. ISBN 9788073674731.
9. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál (vydavatelství), 2004. ISBN 80-7178-927-5.
10. HULANOVÁ, Lenka. *Internetová kriminalita páchaná na dětech: psychologie internetové oběti, pachatele a kriminality*. Praha: Triton. 2012. ISBN 978-80-7387-545-9.
11. JELÍNEK, Marian. *Vnitřní svět vítězů: čím se nejlepší liší od průměrných*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0826-8.
12. KOŽÍŠEK, Martin a PÍSECKÝ, Václav. *Bezpečně na internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing. 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

13. LASTUFKA, Alan a Michael W. DEAN. *YouTube: An Insider's Guide to Climbing the Charts*. Sebastopol: O'Reilly Media, 2008. ISBN 978-0-596-52114-1.
14. MACEK, Petr. *Adolescence*. 2., upravené vyd. Praha: Portál (vydavatelství), 2003. ISBN 80-7178-747-7.
15. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Avicenum, 1986. ISBN: 08-011-86.
16. MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.
17. MUUSS, Rolf. *Theories of Adolescence*. New York: Random House. 1989.
18. OLIVER, Dan. *Internet: Pět set rad, tipů a technik*. Bratislava: Alias Press, 2008. ISBN 978-80-7391-148-5.
19. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
20. PAVLÍČEK, Antonín. *Nová média a sociální síť*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1.
21. SALMIVALLI, Christina. *Bullying and the peer group: A review*. *Journal of Aggression and Violent Behavior*, 2010.
22. SELTZER, Vivian. *The psychosocial worlds of the adolescent*. New York: John Wiley and Sons. 1989.
23. SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 9788072948727.
24. ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-802-1075-276.
25. ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. Psychologická setkávání. ISBN 8072543601.
26. VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.
27. VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Bedrošová, M., Hlavová, R., Macháčková, H., Dědková, L., & Šmahel, D. (2018). Czech children and adolescents on the internet: Report from a survey at primary and secondary schools. EU Kids Online IV in the Czech Republic 2017–2018. Brno: Masaryk University, https://irtis.muni.cz/media/3137007/eu_kids_online_report_2018_en_main.pdf
2. BUREŠ, Lubomír. *Internetové sociální sítě, pohled na jejich využívání především žáky ZŠ a s tím spojená případná rizika: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra technické a informační výchovy, 2010, 69 l. Vedoucí diplomové práce Ing. Martin Dosedla.
3. DOČEKAL, Daniel *Děti nám mizí na TikTok. Fenomén dneška skrývá ale řadu nebezpečí*. Bezpečně v síti [online]. 12. 10. 2021 [cit. 2022-30-06]. Dostupné z: <https://bezpecnevsiti.cz/novinka/deti-nam-mizi-na-tiktok-fenomen-dneska-skryva-ale-radu-nebezpeci>
4. DUHA. Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11 – 15 let. [online]. [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://duha.mzk.cz/clanky/zmeny-v-psychice-chovani-u-dospivajicich-ve-veku-11-15-let>
5. E – BEZPEČÍ. Webcam trolling. 2015. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/sociotechnikax/1010-webcam-trolling>
6. KLOUDA, J. *Facebook*. Wikisofia [online]. 20. 1. 2015 [cit. 2023-30-6]. Dostupné z: <https://wikisofia.cz/wiki/Facebook>
7. KOPECKÝ, Kamil. *Kybergrooming aneb Kdo loví v chatu*. 2009. Dostupné z: <http://www.ceskaskola.cz/2009/05/kamil-kopeccky-kybergrooming-aneb-kdo.html>
8. KUBALA, Lukáš *Snapchat - Základní zabezpečení a ochrana soukromí*. E-bezpečí [online]. 21. 3. 2020 [cit. 2022-30-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodicum-ucitelum-zakum/1826-snapchat-zakladni-zabezpeceni-a-ochrana-soukromi>
9. LENHART, Amanda. *Teens and sexting. A Pew Internet and American Life Project Report*. 2009. Dostupné z: http://www.ncdsv.org/images/pewinternet_teensandsexting_12-2009.pdf

10. MEDIAGURU. Instagram, TikTok a YT jsou pro teenagery hlavní zdroje zpráv. [online]. 2013 2022 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://www.mediaguru.cz/clanky/2022/07/instagram-tiktok-a-yt-jsou-pro-teenagery-hlavni-zdroje-zprav/>
11. Sociologická encyklopedie. *Sít sociální*. 2018. Dostupné z: <https://bit.ly/2OoD8HD>
12. Statista.com. Most popular social networks worldwide as of July 2020, ranked by number of active users. [online]. 2020 [cit. 2020-08-02]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-ofusers/>
13. Subrahmanyam, K., Reich, S. M., Waechter, N., Espinoza, G. (2008). Online and offline social networks: Use of social networking sites by emerging adults. *Journal of Applied Development Psychology*, 29 (6), 420-433.
14. ujezd.net/je tiktok nebezpecny. [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://ujezd.net/je-tiktok-nebezpecny>
15. WIKIPEDIE. Agraelus. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Agraelus>
16. WIKIPEDIE. Influencer. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Influencer>
17. WIKIPEDIE. Instagram. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Instagram>
18. WIKIPEDIE. Kovy. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kovy>
19. WIKIPEDIE. Kyberstalking. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kyberstalking>
20. WIKIPEDIE. TikTok. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/TikTok>
21. WIKIPEDIE. Youtuber. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2023 [cit. 2023-30-06]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Youtuber>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Věkové složení respondentů

Graf 2: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Graf 3: Jak adolescenti nejraději tráví svůj volný čas

Graf 4: S kým adolescenti nejraději tráví svůj volný čas

Graf 5: Jaká volnočasová aktivita je u adolescentů nejoblíbenější

Graf 6: Návštěva nějakého kroužku v rámci volného času

Graf 7: Navštívuješ ve svém volném čase nějaký kroužek/kroužky, pokud ano, uveď který/které?

Graf 8: Věnuješ se ve svém volném čase nějaké sportovní aktivitě?

Graf 9: Které/kterým sportovním, pohybovým aktivitám se věnuješ ve svém volném čase?

Graf 10: Co pro tebe znamená pojem volný čas?

Graf 11: Navštívuješ nějaké z těchto zařízení?

Graf 12: Je ve tvém životě volný čas důležitý?

Graf 13: Hrají ve tvém životě důležitou roli sociální sítě?

Graf 14: Máš účet na některé ze sociálních sítí?

Graf 15: Vědí tví rodiče, že máš účet na sociální síti?

Graf 16: Na kterých sociálních sítích máš založený účet?

Graf 17: Kterou z těchto sociálních sítí navštívuješ nejraději?

Graf 18: Kolik času trávíš denně na sociálních sítích?

Graf 19: Domníváš se, že bys měl/měla trávit méně času na sociálních sítích?

Graf 20: Které z následujících aktivit se věnuješ nejvíce na sociálních sítích?

Graf 21: Sociální síť vnímáš jako?

Graf 22: Sleduješ na sociálních sítích nějakého youtubera či influencera?

Graf 23: Chráníš si na sociálních sítích své soukromí?

Graf 24: S jakými negativními jevy jsi se setkal/a na internetu?

Graf 25: Máš zkušenost s kyberšikanou?

Graf 26: Víš o někom ze svého okolí, kdo má zkušenost s kyberšikanou?

DOTAZNÍK

DOTAZNÍK K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Dobrý den, jmenuji se Tomáš Švec a jsem studentem posledního ročníku oboru učitelství pro 2. stupeň ZŠ (zeměpis a občanská výchova) na Pedagogické fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích. Můj dotazník zahrnuje otázky, které se věnují trávení volného času na sociálních sítích a je zaměřen na žáky 2. stupně základních škol. Výsledky výzkumu mi velmi pomůžou při tvorbě diplomové práce.

Věnujte prosím pár minut k vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je anonymní, prosím o pravdivé vyplnění otázek. Velice děkuji za Váš čas.

1) Tvůj věk?

- a) 11
- b) 12
- c) 13
- d) 14
- e) 15

2) Jsi?

- a) kluk
- b) holka

3) Jak nejraději trávíš svůj volný čas?

- a) s rodinou
- b) s kamarády
- c) na sociálních sítích
- d) hraním videoher
- e) zájmovou činností (sport, kroužek)

f) jiná

4) S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

a) s rodinou

b) s kamarády

c) sám

d) s domácím mazlíčkem

d) jiné

5) Jaká volnočasová aktivita je tvá nejoblíbenější?

a) sport

b) četba

c) procházka s kamarády

d) sledování televize

e) sledování online sociálních sítí

f) jiná

6) Navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek?

a) ano

b) ne

7) Pokud navštěvuješ ve svém volném čase nějaký kroužek/kroužky, uveď který/které

.....
.....

8) Věnuješ se ve svém volném čase nějakému sportu?

a) ano

b) ne

9) Pokud se věnuješ ve svém volném čase nějakému sportu, uveď kterému (můžeš uvést i více sportů)

.....
.....

10) Co pro tebe znamená pojem volný čas?

a) zábavu

b) únik před nudou

d) nudu

e) odpočinek

f) věnování se oblíbené činnosti

g) jiné

11) Navštěvuješ nějaké z těchto zařízení? (můžeš označit více odpovědí)

a) sportovní oddíl

b) základní uměleckou školu

c) dům dětí na mládeže

d) knihovnu

e) jiné

12) Je ve tvém životě volný čas důležitý?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- b) ne

13) Hrají ve tvém volném čase významnou roli sociální sítě?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- b) ne

14) Máš účet na některé/některých online sociálních sítích?

- a) ano
- b) ne

15) Vědí tví rodiče, že máš účet na sociální síti?

- a) ano
- b) ne
- c) nemám účet na sociální síti

16) Na kterých významných online sociálních sítích máš založený účet?

- a) Facebook
- b) Instagram
- c) TikTok
- d) Twitter

- e) Youtube
- f) Snapchat
- g) jiné
- h) žádné

17) Kterou z těchto sociálních sítí navštěvuješ nejraději?

- a) Facebook
- b) Instagram
- c) TikTok
- d) Twitter
- e) Youtube
- f) Snapchat
- g) jinou
- h) žádnou

18) Kolik času trávíš denně na sociálních sítích?

- a) netrávím na nich svůj volný čas
- b) 30 minut
- c) 1 až 2 hodiny
- d) 2 až 4 hodiny
- e) 4 až 8 hodin
- f) 8 a více hodin

19) Domníváš se, že bys měl/a trávit méně času na sociálních sítích?

- a) ano
- b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

20) Které z následujících aktivit se věnuješ nejvíce na sociálních sítích?

a) komunikace s přáteli

b) hledání nových přátel

c) poslech hudby

d) sledování videí

e) přidávání fotek a videí

f) vzdělávání se

g) jiné

21) Sociální síť vnímáš jako?

a) prostředí bez zábran

b) prostředí závazků

c) prostředí lži a přetvářky

d) prostředí štěstí

e) jiné

22) Sleduješ na sociálních sítích nějakého youtubera či influencera? (pokud ano, uveď jméno/jména)

.....
.....

23) Chráníš si na sociálních sítích své soukromí?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

24) Setkal/a jsi se na sociálních sítích s nějakým negativním jevem? (pokud ano, uveď o jaký negativní jev šlo)

.....
.....

25) Máš zkušenost s kyberšikanou?

- a) ano
- b) ne

26) Víš o někom z tvého okolí, kdo má zkušenost s kyberšikanou?

- a) ano
- b) ne